

MEGJELEN MINDEN VASÁRNAP.

Előfizetési feltételek:

Egész évre ... kor. 20.—

Félévre ... > 10.—

Negyedévre ... > 5.—

Egyes szám ára 40 fillér.

A HÉT

POLITIKAI ÉS IRODALMI SZEMLE.

SZERKESZTI KISS JÓZSEF.

Szerkesztőség és kiadóhivatal:

BUDAPEST,

VIII., Rökk Szilárd-utca 18. sz.

Hirdetések

felvétele ugyanott.

Kéziratok nem adatnak vissza.

— ☉ — Budapest, június hó 4. ☉ —

Krónika.

Keglevich.

— június 2.

A pugris közvélemény, mely ezt az embert teljes életén keresztül félreértette, halála alkalmával mintha végre megismerte volna. Onnan gondolom, hogy egyetlen rágalmat és invektívát nem vontak vissza a sirján, nekrológjaik körülbelül ugyanazt a képét adják a holtak, amilyenell az élőt karrikírozták, s végül, ezuttal először, mióta kiszült a lovagiasok halandósága, nem indítottak mozgalmat a párbaj ellen.

Ezzel lerótták Keglevich egyéniségének az őt illető adót: semmi ellágyulás és semmi általánosítás. Az ő párbaja nem a párbajmánia kategóriájába tartozik. Őt nem a társadalmi előítélet állította oda kénytelen-kelletlen vitéznek. Ha nem volna párbajmánia és nem lenne párbaj sem, Keglevich megteremtette volna a maga számára. Vért kívánt, nem azért, mert sértés esetén illik vért kívánni, hanem mert élt benne a legarisztokratább és legemberibb indulat: a bosszu, a megtorlás. A párbaj: komédia. A megsértett és a sértő mások számára vivják önérdékből. Minél kisebb seb ejtődik, annál olcsóbban szolgálták a közönséget. De Keglevich azt mondta: nem addig a! Nekem nem lovagiasság kell, hanem megtorlás. Ha én kardhoz nyulok, akkor a hegyén a halál képe villogjon, ne a lovagiasság. Az én halálom, vagy a más halála: egyre megy. De természetesen a másik halálát inkább óhajtom, mert akkor a megtorlás teljesebb.

És meghalt, mint olyan ember, aki halált adni akart. A tét egyenlő volt s ha tulélné halálát, akkor is mosolyogna az ő különös ajaktalan mosolyával: no lám, meghaltam. — Ez a tény nem változtat semmit, se rajta, se a világon, melyet olyan komisznak és olyan szépnek talált, mint minden ember, aki különbnek tartja magát a többenél. S ha Justh Gyula ő méltósága nem olyan kemény legény, amilyen és nem röstelli egy félórával azután, hogy Keglevichet bécsi lakájnak és a király kosztosának tartotta, azt mondani róla, hogy mégis derék hazafi volt, csupán azért mert ő halt meg és nem a másik: akkor Keglevich undorodva megfordult volna a morgueban, ahol akkor már kiterítve feküdt.

Azt hiszem, nem ismerte ezt az embert senki. Az sem, akinek lelke minden finom redőjét föltárta és aki olykor úgy érezte: most belelátott egy nagy és komplikált

lélek legmélyébe. Csak azokat az embereket lehet ismerni, akik önmagukkal foglalkoznak. De Keglevich fölötté tudta magát a saját kritikájának is és azért látszott olyan keménynek és megfoghatatlanul gőgösnek. Pedig nem volt sem kemény, sem gőgös, sem zsarnok, sem kegyetlen, csak meg volt elégedve önmagával. Ez volt általánvéve dogmája, bölcsesége és karaktere. Aki önmagában nem kételkedik, az természetesnek érzi, hogy valamint keze, lába van, úgy igaza is van, az nem lehet sem engedékeny, sem méltányos. Ez a mások szemében a legnyilvánvalóbb igaztalanság, sőt esztelenség mellett is konokul megmarad, mert maga nem törődik álláspontja külön strukturájával, nem mérlegeli, nem kritizálja. Én gondoltam: tehát helyes. S ha a világ minden bölcse és minden faktuma ellene szól is, megmarad mellette, mert csak nem fog kételkedni önmagában s nem fog lemondani az élet legnagyobb erejéről: a magába vetett hitről!

Ezért volt ő egész ember és boldog. Élete sora a kalandok és hánytvetett változatosságok sora. Ő maga mindig ugyanaz, függetlenül a külső körülményektől. Mint teljesen szegény ember, ugyanaz a kényur volt, mint nábob korában, mert nem a vagyon tette urrá, hanem a mivolta. Ötös kubaszivarra ha rágyujtott, nem is vette észre, hogy nem a megszokott havannát dugja a szájába. Rákóra ha járt, nem érezte, hogy nincs többé Tapolcsányja. Mint néző a színház első sorában ugyanazzal a kritikai önérettel nézte végig az előadást, mintha intendáns lett volna és minden hibában nyugodtan azt vette észre, hogy itt nem ő intézkedett. Nem volt mimikri-ember, az abszolút, a társadalommal össze nem függő egyéniség volt, s innen való minden idegenkedés, gyűlölködés, jogos és jogtalan ellenségeskedés egyaránt.

Nem volt ő sem liberális, sem demokrata, sem oligarcha, sem hazafi, sem aulikus, sem kozmopolita, sem magyar. Ő az élet agglégénye volt, mindenütt jelen, sehol sem otthon, mindenben résztvesz; de csak magának él. Mint gazdag ember elveszti vagyonát, de ez sem közgazdasági érdem, sem művészi kultusz, még csak nem is rossz gazdálkodás. Egyszerűen az ő élete. Ha vállalkozásaiba belebukott, ő azt nem hibás spekulációnak tudta, hanem cselekedete, passziója árának. Mindenért megfizetni s önmagával megelégedve lenni: ez volt minden irányban nem a jelszava, hanem a faktuma.

Ezért kellett csalódnok azoknak, akik második intendatúrájától sokat vártak, mivelhogy az első hibáin és balsikerein volt módja okulnia. Lehetetlen ráfogás. Első intendatúrája hibáin nem okulhatott, mert neki nem voltak hibái. A hiba a többen volt, az embereken, akik

ellene szegültek, a dolgokban, melyek nem voltak olyanok, amilyeneknek kellett volna lenniök, hogy az ő intézkedései nyomán siker támadjon. Hogy ő nem változott, az természetes, mert ő tökéletes, azt minden ízében érezte és ez volt élete kincse. Hogy az emberek nem változtak, az komiszság volt, mert ezekre ráfért volna a változás. A dolgok változatlansága pedig egyszerűen ostobaság.

Összeférhetlenségi esetében a józan ész és minden barátja azt tanácsolta neki, hogy mondjon le. Különösen mikor az iratokat is ki kellett szolgáltatni ellenfeleinek s ezek kaján kézzel turkálhattak legprivátabb ügyeiben. Le kellett volna mondania, mert tiszta dolog volt az összeférhetlensége s ha ellenségei kimondják, csak az igazságot mondták volna ki. Ő pedig nem mondott le. Nyilvánvaló cinizmus mindenki másnál, nála magától értetődő. Egyszerűen nem hitte el, hogy kimondják az összeférhetlenségét, mivel ő úgy látta, hogy a kegydíja nem kegydíj és tudta, hogy politikailag sem a kegydíja miatt cselekedett úgy, hanem mert így akart cselekedni. S ha túléli a párbajt s eléri őt a szégyenteljes ítélet, mindenki szégyennek érezte volna, csak ő nem. Meghökkenett volna, hogy az emberi komiszság erre is vetemedik, de aztán meg lett volna elégedve, mert hiszen beigazolták véleményét az emberekről.

Szerettem ezt az embert és gyönyörködtem benne. Velem nem eshetett volna meg semmi abból, ami az ő életét tönkretette. Én másodsor már jobb intendáns lettem volna és tudtam volna, hogy a királyi kegydíjjal nem maradhatok meg képviselőnek. S ha verekszem Hencz Károlylyal, vagy ő vág egyet az én fejemre, vagy én egyet az övére s néhány öltéssel és néhány napig tartó kötésviseléssel ez a bagatelle be lett volna fejezve. De beleroppantam volna a nagy anyagi katasztrófába, gondoktól nem tudtam volna aludni s önhibázataim közepezt elvesztettem volna önérzetemet. Mi az olyan okos, számolni és javulni tudó ember élete az ő oktondi színházéletéhez képest? Mit ér az ember, aki annyira taksálja magát, amennyit megér? Aki ha becsülik, azt gondolja, hogy megcsalta a világot, aki ha lebecsülik, belül megremeg: hát ha még egészen tudnátok, hogy milyen gyatra fráter vagyok! Irigylem azt az embert, hogy így tudott élni, gyönyörű példánya az isteni remeknek: egy ember, aki meghasonlott az egész világgal, hogy önmagával harmóniában élhessen.

Kóbor Tamás.

Beszédes tekintet.

A társaságban vidáman csevegnek,
Két szótlán tagja néma csak;
Kicsiny, bizalmas szétszórt asztaloknál
Talán titkok is zsonganak.

Az ifjú átnéz egyszer a leányra,
Felvillan komoly két szeme;
Gyöngéd tekintet küld rá édes választ.
Többet itt ki beszélhete?

Szabó Sándor.

Zarathustra mumiája.

— Kisebb regény. —

Irta: KUPCSAY FELICIÁN.

(3)

És mégis volt valami, ami egyszerre meggyőzte Phintiaszt, hogy a régmúltak és jelennek az eseményei tények s nem káprázatok. Ha önkéntelen végigsimitott a homlokán, ott találta rá a bizonyoságot. Halántékán, jobb szeme fölött, sebforradást éreztek ujjai. Sebforradást, mely néha kínos sajgást okozott, sebforradást, melyet nem hozott magával a világra, sebforradást, melynek története volt, amely a Zsuzsika-utcai emeletes házba, Salvatore táti bódéja elé, a Városmajor árnyas berkei közé vezetett.

— Igen, igen, mégis mindaz igaz, ami velem történt! Igaz, igaz, — gondolta Phintias — ez letagadhatlan!

Az intézeti kertnek egyik padján ülve, sokáig gondolkozott élete folyásán s csodálkozással telt meg a szive. Kereste a dolgok titkos intézőjét, kereste az okokat, az okok okozatát s az események láncolatában olyan rendszert látott, melynek alkotóját természetfeletti lénynek egyébként nem képzelhette el. Hálát érzett lelkében a sors iránt, mely így intézte életét; hálát érzett az öreg Gligor iránt, aki az elvérzéstől megmentette, hálát a Karmazsin házaspár iránt, akik nemcsak visszaadták az életét, de gyermekökké is fogadták az éjszakai betolakodót... De a legnagyobb hálát valahogy mégis csak Krepelka Mátyás iránt érezte.

Amazok a testét támaszták fel újra, míg emez a lelkét, lelke nemességét fejleszté tovább. Azóta se hallott hirt felőle. Vajjon mi lett belőle? Igaz, Krepelka kiletét a vállatáskor ő nem árulta el. Azt hazudta akkor, hogy egy idegen, egy szakállas katona volt a támadó. Krepelkát nem volt szabad elárulnia, hiszen Krepelka bűnös sem volt, ő tette azzá, mert a jócselekvés lényegét rosszul értelmezte. Krepelka inkább dicséretet s részéről jutalmat érdemel, mert olyan közel hozta őt a jöteves fogalmának helyes értelmezéséhez, melyről eddig sohasem álmodott. Krepelka jobba tette őt s Krepelka csak ártatlanul bűnhődött volna, ha nevét bevallja a rendőrség előtt.

Vajjon hová, merre is menekülhetett?

Vajjon mit vásárolt az elrablott pénzemen? — gondolá. — Bizonyára ételt, ruhát, hiszen olyan éhes, olyan rongyos volt szegény. Vajjon hol bujdosott akkor bűne tudatában és vajjon viszont fogom-e látni valaha és hol és milyen alkalommal?...

Phintias gondolatai a messze jövőbe repültek, mint egy-egy rakéta, hogy aztán hirtelen megálljanak s a feleletnélküliség hangtalanságába olvadjanak.

E perczen valaki nevéen szólította, többször egymásután. Gligor volt, az öreg Gligor fia, Phintiasnak osztály-s az intézetben szobatársa.

— Hé Phintias! Itt volt Karmazsin papa, a nevelőapád. Félórája már, hogy az egész intézet keres. Én persze jól sejtém, hogy a kertben tekeregsz. Nevelőapád meg sem várhatott, elment s ezt az írást hagyta itt neked. Ma estére ki is kért vacsorára, bár az voltaképpen nem járja, hogy te mindig libacszombbal élj. Mond meg az öregnek: máskor engem is magával vihetne!

Phintias átfutotta a sorokat; tényleg a Karmazsin apa írása volt. Rögtön az öltözőbe sietett, felvette a sötét-kék ruháját, Karmazsin mama legutóbbi ajándékát. Minden, amit magára öltött, e jó emberek adományja volt. Aztán csendesen, feltűnés nélkül távozott az intézetből s oda-sietett, ahol egy szerető, jó, nemes ember várta, — a jó-ságos Karmazsin papához, — a »Bárányhoz« címzett vendéglőbe.

Már esteledett s amint az utról visszanézett, látta, hogy az intézeti szobákban egymásután rendre gyulnak ki a lámpák. Ilyenkor mindenki asztalhoz ül olvasni, tanulni; zsongás, zümmögés, tüsszentés, vakarás és egyéb egyveleg tölti be ilyenkor a nagy szobát. Gligornak egy-egy hangos kacagása vonul át a termen, majd egy-egy sóhaj, egy kívánság: jó volna már vacsorázni, — jó volna már lefeküdni, — jó volna, ha befognád a szádat, te számár! És így tovább!

Phintias későbbben is gyakran gondolt vissza, távol-léte idejében, az intézetben végbemenő eseményekre s midőn a kilenczet hallotta kongani a vendéglői órán, látni vélte, amint kinyílik a hálószoba ajtaja s egymást lökdösve vonul az ágy sorok felé az álmos tanulócsereg... A tanuló-terem lámpái egymásután kialusznak, helyettük a hálószoba lámpája nyer életet, de nem sokára, alig egypár perczre, míg mindenki lefekszik, aztán ez is kiheli lelkét s a sötétben, édes szender ölében, olyan csendes, olyan szelid lesz minden szív s elsimul minden félelem, minden szenvedély.

*

Mióta az intézetben nevelődött Phintias, közvetlenül az elalvás előtti órák voltak rá nézve a legkedvesebbek. A fiuk ilyenkor gyakran danolásba kezdtek: ajkaikon nótával aludtak el. Ez volt az az idő, amelyet a napnak egész részéből a legjobban szeretett Phintias. A dal, az ének ilyenkor váltotta ki lelkéből az eszméket, a gondolatokat, ilyenkor társalognak legzavartalanabban önmagával. Párnáit átkarolva, szemével a sötétségbe bámészkodva s nem félve attól, hogy meglesik, szedegette elő azokat a kérdéseket, melyeket erkölcsi lényé önmagától szült, s amelyekre feleletet keresett. A sok kérdés között főleg egy kérdés foglalkoztatta, kinozta őt: a »jó« lényegének a megismerése, amelyre első gyermekkorá óta, de főleg a városmajori merénylet óta törekedett. Krepelkától annyit már megtanult, hogy a »jó« független a gazdagságtól s ez már morális fejlődést jelent. »Jó« a szegény is lehet, a »jócelexvés« nincsen pénzhez kötve. De hát akkor mi az a valami, amihez mégis kötve van? Mi az a »jó«, mely a szegény s gazdag számára egyaránt nyitva áll, mely általok gyakorolható? És mikor, hol és melyik perczben kell hogy cselekedjünk, hogy cselexvésünk időben és térben, minőségben s mennyiségben »egyetemes jó« eredményt szüljön?

Mert Phintias bizonyos volt abban, hogy az emberi szív nagy bőségét rejti magában a jóság anyagának, csak helyesen érvényesíteni képtelen. Az ember jó, és mégsem tud jó lenni, mert tetteinek eredménye jóságban mindig csak viszonylagos. Melyek tehát azok az utak, amelyeket követve, az ember a jót úgy cselekedheti, hogy tettének eredménye »egyetemesen jó« legyen?

Bizonyos, hogy ezek a gondolatok ilyen határozott körvonalakban nem voltak Phintias agyában kialakulva, de érzései segítségével világosan látta, hogy voltaképpen mit akart elérni, hogy lelke minő erkölcsi magaslatra vágyott. Oda, hol a jóérzéstől átitatott tettet megfelelő egyetemes jó eredmény követi.

Mialatt nevelőatyjával a vendéglő asztala előtt üldögélt, ismét el-eltűnődött nagy kérdéseinek s képzeletben felkeresvén az intézet hálószobáját s hallván a fiuknak esti énekét, maga is közéjük vágyott, abba a hangulatos, ábrándos világba. Karmazsin papát nagyon szerette s valahogy mégis örült a lelke, midőn tőle elbucszva, az intézetbe visszatérhetett.

— Ime, itt van Karmazsin papa és Karmazsin mama, mindkettő maga a megtestesült jóság. Amit kigondolnak, amihez szólnak, amit tesznek, amit megérintenek, mindaz, mindig, mindenkinek jó volt. Ezek az emberek birják a

jócelexvésnek azt a tehetségét, melyhez hasonlóra magam is vágyom. Gyöngédség, előkelőség, erő, szenvedély szeretet, állandóság, késedelmekivülség, befejezettség, a nemesen cselexvés öröme, szóval: léleknek és szívnek, égnek és földnek minden tisztasága, minden jósága ott van abban a »jó«-ban, amit ők gyakorolnak. Cselexvésük eredménye jó, általánosan, egyetemesen.

Hazafelé menvén, jó ideig gondolkozott ezeken a tényeken Phintias s újra erős elhatározás töltötte be egész bensejét, hogy a tökéletes jóság elérése, annak megtanulása lesz minden törekvése ezután is s úgy érezte, aligha akad valami, ami csak egy pillanatra is elvonná őt eme igyekezetétől.

Az idő már nagyon későre járhatott s bizony még volt egy kis utja az intézetig. A trombitás-utczai fordulónál végre megpillantotta — az est fátyolán át — a jól ismert háznak sárgás falait.

Phintias akaratlanul is a hálószoba ablakaira nézett fel először s nagyon csodálkozott, látván, hogy azokon át még ily késő éjjel is világosság árad s halvány fény pislog kifelé az utcára. Ezt a különös illuminációt nem tudta megmagyarázni magának. Bizonyos csak az volt, hogy a fény a hálószoba lámpásától ered. Hogyan? Hát senki sem oltotta volna el, kérdezte önmagától Phintias. Senki? A fiuk elaludtak volna s a lámpa magára, sorsára maradt? A lámpát mindig a *napos* gyújtja meg s annak a kötelessége a lámpát eloltani.

Gligor volt ezuttal a *napos*, de az ember tőle rendet kötelességérzetet hiába követelt.

— En meggyújtottam, — mondá — akinek tetszik, oltsa el! Én a fénytől el tudok aludni, még a villanyfénytől is — s azzal falnak fordult, a többiekkel keveset törődve. És a lámpa persze tovább, folyton, szünet nélkül égett.

Igaz, hogy nem is volt az olyan becsületes égés, inkább csak pislogás, serczegés, sipolás, hirczelés és kormos pőfékelés. Csupa fáradság, éhség és ásítózás volt a plafondról alácsüngő lámpa. Minden megnyilatkozása keserves könyörgés volt csupán, egy haldokló szuszogása. Félóránként egy-egy petroleumcsepp is lelepottyant az alája tolt nagy asztalra s valahányszor szétfröcscsent, mindannyiszor mintha újra esdekelt volna.

— Oltsatok el, oltsatok el, kérlek! — De titkos beszédét, úgy látszik, senki sem értette meg, senki sem hallgatott reá, pedig mindenki ráfigyelt.

De ugyan ki is törődött volna most egy ostoba lámpa nyögéseivel, mikor mindenki azon volt, hogy mielőbb bebujjon a puha takaró alá. A szobában, egymás mellett huszonegy ágy állott, csaknem köralakban, kimért távolságban akárcsak a kaszárnyákban.

A fiuk egyszerre rohanták meg ágyaikat s valóság-gal versenyeztek a levetkőzés és lefekvés gyorsaságában. Czipők, harisnyák, gallérok, ingek, nyakravalók és más ruhadarabok repültek szerteszét a hálóterem négy fala között. Mindenki sietett, senki sem akart utolsónak maradni lámpaoltogatónak. Azt, hogy Gligor szavát visszavonja s hogy ő álljon be kioltónak, remélni alig lehetett! Neki már amugy is kifelé állt innen a szekere rúdja, sokáig amugy sem lesz az intézet lakója; legalább az utolsó napokban szolgálják ki mások.

És a lámpa égett, sipolt, serczegett, most már ő volt az, aki a fiukra, azok nyugalma számára nem volt tekintettel. De a dolog így mégsem maradhat, ezt mindenki belátta. Csak nem lehet égve hagyni reggelig! És kitört a disputa, az éjfélig elnyuló heves feleselgetés, lámpavilág mellett.

— Oltsa ki a buta Pével, parancsolják meg neki! — jegyezte meg valaki. — Ő ugyanis szolgálának született.

— Oltsa ki Kerekes, — javasolták mások. — Igen, igen, Kerekes!

— Kerekes, mindig csak Kerekes! — méltatlankodott Kerekes... — Moraveczet bezzeg megkímélték, pedig ő fiatalabb, a legfiatalabb köztetek; az udvariassághoz azonban keveset ért. Különben a lefekvésben utánam maradt.

— Utánam meg Gáspár!

— Gáspár után Jancsó.

— Jancsó után Bacsina és így folytatólag. Utolsónak Czibulka és Salamon maradtak. Am oltás ki a lámpást közös tudóval, ha már másként nem lehet.

— Soha, soha! — kiáltá Czibulka sértett önérettel. — Az öregapátok oltsa ki! Sem külön, sem közös tudóval nem megyek bele. Ami a lefekvést illeti, egészen bizonyos, hogy megelőztem Salamont. Mert mind igaz lehet, hogy egyszerre bujtunk a takaró alá, de az ő szemei még nyitva valának, míg én már a vetkőzés alatt lecsuktam azokat s így az alváshoz közelebb valék. Ez pedig nagy különbséget jelent, ami a vitát az én javamra dönti el!

— Lehetséges, — vágott közbe Salamon — hogy úgy volt, de te még nem aludtál, holott én már álmodtam is, habár nyitva is voltak a szemeim. Hahaha, mindenképpen megelőztelek. Elhiszed?

— No hát akkor álmodd csak azt is, hogy elfujtam a lámpást, — felelte Czibulka általános tetszést aratva s befelé fordult a falnak.

A disputa pedig egyre élénkebb szint öltött, minél inkább közelgett az éjféli. Szitkok és gorbáskodások is fűszereztek a feleselgetést és mindez lámpafénynél történt, mintha csak a veszekedők szántsándékkal úgy rendezték volna, hogy egymásnak dult és dühtől sápadt arcát annál jobban lássák. Hiába próbálták, egyikök sem tudott elaludni. Pillanatokra ugyan lecsendesültek, de a lámpa serczése, morczogása, sipolása mindnyájuktól elűzte az álmot s kipőfőkelt kormos füstje a szemeket veresre csipte. Egyik-másik horkolni is próbált, de a tettetésbe hamar beleunt. Pável pláne azt is el akarta hitetni, hogy nemcsak alszik, hanem már álmai is vannak, s az álmodozókat utánozva, mindenféle badarságot össze-vissza fecsegett s szíve mélyén jólesőn konstataulta, hogy ezért őt irigylik a többiek.

Voltaképpen azonban mindnyájan csak egy nézetet voltak, azon, hogy ez az állapot rettenetes, hogy a helyzet kétségbeejtő és sokáig el nem tűrhető. Kinos szuszogás, végnélküli ásítózás, káromkodás, ide-oda hánykolódás, jobbra-balra fordulás, a párnáknak ismételt és ismételt felpuhítása, láz és izgalom, harag és gyűlölködés, a jóleső nyugalom és üdítő pihenés helyett.

De azért egyszem akadt közülök, aki a lámpát kioltotta volna.

— Eh mit, az okosabb enged! — kiáltá Gligor hirtelen s ágyában felülve teljes tudóval a lámpa felé fujt. Ötlete mindenkinek tetszett s a többiek is követték a példát, úgy hogy egy percz alatt husz tudó szélvésze támadta meg a hüvelykkörömmi lámpalángot. A lángocska nagyokat pislogott, ide-oda hajladozott, remegett, meglapult, majd sűrű füstbe burkolózva halálát sejteté, de csak azért, hogy újra feltámadjon s világítson, amíg bírja.

— Mit, hát ez sem használ, te nyomorult? — szitkozódott Gligor, — akkor majd így teszünk, így ni — és kiugorva ágyából, a lámpa felé tartott.

Bizonyosan el fogja oltani, remélték a többiek s izgatottan lesték a fejleményeket. Most a *kegyelemfuvást* fogja megadni neki. De nem, Gligor ezt a világért sem tette volna meg. Az egész lámpást kifujni ő sohasem fogja, éppen csak a *maga részét* akarja benne elsőtétíteni. Elővette zsebkendőjét s rátűzte a lámpa ernyőjére olyképen, hogy jókora árnyéka éppen az ágyára esett. Másnak már nem jutott belőle, de ezt nem is akarta. Ha tetszik, ám segítsenek ők is hasonlóképpen magukon; sőt köszönjék meg neki ezt az ügyes ötletet, s ágyába visszatérve, jólesően dörmögte:

— Így ni, most már hadd lobogjon hitvány petróleum-lelkek itéletnapig! Engem ugyan nem bosszantasz többé!...

Erre aztán a fiuk is egymásután kullogtak elő s öt percz múlva a lámpást egy rögtönzött paraván, könyvekből és füzetekből, újságokból, mindenféle papirosból s szennyes rongyból összetákolt ellenző övezte. Hol sötétebb, hol kevésbé sötét volt az ekként kicsalt árnyék; sőt itt-ott pirosnak és zöldnek, sárgásnak és kékesnek is látszott, a felaggatott fény-elfogó színei szerint. Az így leszállt éjszakát mindenki örömmel fogadta, de a teljes megelégedést a fiuktól valami mégis megtagadta.

A lámpás felett, a szoba boltozatán visszamaradt fénykarikák — most ezek izgatták az aludni vágyó sereget; ezek a remegő, egymásba folyó tüzes karikák, amelyek kérkedve igazolták, hogy a lámpa nem halt meg, hogy a lámpa azért mégis ég, még mindig ég!

Gligor a mélyen alvót szinlelte társai előtt s nagyokat horkolt. Szemeivel azonban a takaró alól ő is a karikákat nézte a szoba bolthajtásán. Hol nagyobbak, hol kisebbek lettek a fénykörök, majd eltűnedezték, egy lángoló nagy füstkorongba olvadva össze valamennyien. Majd ismét megjelentek jóval nagyobb számban s kergetőztek szüntelen.

— Ég! Ég! — kiáltotta hirtelen valaki s mindnyájan a lámpás felé néztek, amelynek forró gőzeitől lángot fogott a Gligor rongyos zsebkendője s az egész világosságtorlasz tűzveszélyben forgott. A fiuserég persze rögtön készen állott megvédeni könyveit s felaggatott rongyait; éppen csak arra ügyelt mindenki, hogy a lámpást azért véletlenül ki ne oltsa, úgy, hogy annak vörös lángja, megszabadulva az iménti mesterséges torlasztól, újra teljes fényét árasztá szét a szobában.

Kétségbeejtő, valóban kétségbeejtő! És nem akad ember, aki az egyetlen megváltó módszerhez nyulva, végét vetné e kinos vergődésnek!

*

E pillanatban lépések zaja hallatszott a folyosó felől.

— Pszt, pszt! A Phinthias léptei... csak úgy nyikorog az uj czípője... egy szót se szóljatok!... — s szivdobogva lesték valamennyien, hogy sejtelmükben nem tévedtek-e? Mindnyájan érezték, hogy valami rendkívüli csiny készül közöttük a jövevény ellen, — csiny, amelynek eszméje mindnyájukban egyszerre született s amelynek kivitelébe külön megkérdezés nélkül mindenki beleegyezett.

Karmazsin Phintias egészen megborzadt testében, midőn a szobába lépett. Végig az utcán mindenütt friss, egészséges levegőt szivhatott s lehetetlen volt, hogy az a bűz, mely most arczába csapott, ne keltsen undort, utálatot benne.

— Fúj! — kiáltotta egészen önkéntelenül. — Fúj! micsoda bűz, micsoda füst! Talán bizony avas szalonát ettetek s megpörköltétek a lámpa felett?... És a lámpa!... Nini, mit jelentsen ez? Persze attól van itt ez a komisz levegő; a disznó gyomra se viselné el és ti? Piha, micsoda csorda! Az ördög alszik veletek ebben a bűdös istállóban. Mirevaló volt a lámpát ily későig égve hagyni? Szégyen, gyalázat, érthetetlen gonoszlelkűség, amit olykor művelni szoktatok, éppen ellenem! Már eleget türtem, de ezt szó nélkül nem hagyom!... Mondom, disznóság, amit ezzel a lámpással tettetek, csakhogy boszanthassatok, csakhogy keserítsetek!

— Csak lassan, lassan, Karmazsin ur! Ne olyan hevesen! — szólalt fel Gligor leczkézettő hangon. — Nem miattunk ég a lámpás, nem! Egyedül csak érted! Egyre vártunk, minden pillanatban, s égve hagytuk, hogy hazajöve, a sötétben baleset ne érjen, hogy meg ne sértsd magad! No lám és te ezért haragszol, ezért szitkozódol? Oh Phintias, Phintias, hogy lehetsz ilyen igazságtalan?

Phintias némán s megszegeyenülve hallgatta Gligor szavait. Nem sejtette, hogy becsapják, rászedik és egyebet se akarnak, csakhogy mitsem sejtve az előbbi disputákról, ő oltsa el a lámpát.

Mindenki mélyen hallgatott s a fiuk alig bírták visszafojtani a nevetést Gligor kenetteljes beszéde alatt. A fődolog persze az volt, hogy a lámpa kioltassék és pedig minél hamarább. Egyelőre azonban csak az történt, hogy Phintias lehajtott fővel, mintha szégyenkezne balga tévedésén, ágyához ballagott s lassan vetkőződni kezdett. Mindezt inkább gépiesen tette; látszott, hogy figyelme más irányba réved; látszott, hogy csupa tünődés, csupa gondolat e perczen. Majd félig levetkőzve, párnáira dőlt s így töprengett:

— Voltaképpen nem is olyan nagy dolog az, amit a fiuk velem, értem tettek! Egy kis mindennapi figyelem az egész, csaknem semmiség, és mégis milyen jólesik nekem. A lámpát miattam hagyták égve, nehogy megbotoljak, nehogy megússem magam a szoba butoraiban. Istenem, ily csekélységben mennyi jószág! És ha a dolgot tovább bonczolom, vajjon ha helyökben én vagyok, jutott-e volna nekem ilyesmi eszembe? Alig. Sőt bizonyos, hogy nem.

Karmazsin Phintias e perczekben mindenfélét összevisszagondolt. De a gondolatzavarból egy új érzésnek kellett megszületnie: valaminek, aminek forrása csak a kötelességérzet lehetett. Ha hibázott az ember, ám tegye is jóvá hibáját.

— Nagyon, nagyon bánom durva viselkedésemet — ismételtette magában. — Vissza fogom vonni mindazt, amit mondtam. Meg fogom kérlelni őket. Holnap reggel ez legyen első dolgom. De mégis, jobb lesz ma; most mindjárt, azonnal, éppen csakhogy a lámpást eloltom.

Ph... ph... és egyszerre koromsötétség lett a szobában.

A jótékony, várva várt sötétség végre tehát bekövetkezett. Egy-két vihogás, mely Phintias együgyűségének szólt, még megzavarta ugyan az éjszakai csendet, de lassanként minden elcsendesedett s a huszak szövetkezete most már igazán aludt. Csak a huszonegyedik: Karmazsin Phinthias, maradt tovább is ébren; csak ő neki világított még a lámpás, csak neki sercegett, csak neki sipolt, füstölt szakadatlanul. Mécsének fénye lelkének legrejtettebb rejtekéig is elhatott s hirczelése lázas munkába hozta szivbillyentyűit.

Ágyában hanyatfekve, egyre csak a lámpást nézte. Mintha lángja egyre növekednék, s mintha lelógó lánczánál fogva egy emberi kéz tartaná. És e kéz egy karból nőne ki, ez a kar egy testhez, amelynek arcza, feje, egész kinézése oly régi ismerős. Hosszu ősz szakálla a lámpás melegétől ide-oda libben. Ajkai mosolyognak... valamit mondani akar... és mondja, mondja is...

— Én vagyok az egykor híres Zoroaster vagy Zarathustra, amint mondják közönségesen. Salvatore táti bódéjában potom áron osztogattam egykor bölcsességemet... Phintias, Phintias, téged is vártalak? Eljöhettél volna! Oh ha jöttél, oh ha láttál s hallottad volna tanításomat a Jó-ról, már mindent tudnál s nem keresnél, nem kutatnál s nem bánkódnál hasztalan.

(Folytatása köv.)

Mindenki a munkát dicsőíti s — mindenki kerüli.

*

Önző hiúságunk szemüvegén olyannak látjuk magunkat, amilyen lenni szeretnénk.

*

A hazug hízélgés mindig kellendőbb az igaz gorombaságnál.

Olvasás közben.

Amerika most azon töri fejét, hogy' maradhatna meg úgy a szabadság s a vendégszeretet hazájának, hogy becsuk mindenkit, aki már amerikai polgár, és kilök mindenkit, aki még nem az. Igen értem, hogy szoczialistáink haraggal nézik a mind erősebb és nyiltabb ellentállást, melylyel az Egyesült-Államok az Európából való bevándorlás ellen fegyverbe állanak. De van e dolognak viszája is. Teljesen igazuk van az amerikai munkásoknak abban, hogy hiába minden szervezkedésük és jobb sorra való törésük és eljutásuk, ha az európai hajók szakadatlan ontják a tudatlan, a nyomorult, az éhbérre is éhes és szervezhetetlen jövevény munkást, a sztrájk törőt, a bér-nyomót. És emberi szemmel nézvé bármily dicső dolog, hogy aki otthon kenyeretlen földönfutó, talál a tengeren túl kenyeret és hazát: haladásnak nem haladás. Az elégedetlenség s a kétségbeesés *otthon* szükséges mozgó és erjesztő; ne legyen szellentyűje kifelé, hanem belül feszítse az abroncsot a megszakadásig. Nekünk magunkat kell szerveznünk, nem Amerikát. Minden egyes kivándorló nemcsak egygyel kevesebb munkása a békés nemzeti termelésnek, de egygyel kevesebb katonája is a fejlődésért folyó polgárháborúnak.

* * *

Nincs utálatosabb a foglalkozásszerűen hazafias történetírásnál. Azaz hogy van: a szeretetlen történetírás. Mindig viszket a tenyerem, ha Bonfini olvasom. Ez a szemtelen talián itt élt a zsirunkon, és minden ocsmány hízétségéből, minden hülye szójátékából, minden pöffeszkedő klasszicitásából kibúzik, hogy nem érdeklődött irántunk, nem törődött velünk, egy krónika figyelmes elolvasása, egy levéltár lelkiismeretes átlevezése ára fáradságra sem méltatott bennünket, mikor rólunk irt. Olyan járatlan minden magyar dologban, hogy akármelyik szegény másoló-deákja ráolvashatta az ő csúf tudatlanságát, s ő nem félt ennek koczkájától, olyan időkben és olyan környezetben, mikor dicsőség volt a tudás, és szégyen a tudatlanság. Annyira lenézett bennünket, hogy mulatott a mi dolgainkban való tudatlanságán. Az élösi.

* * *

Igen szép és jogos, ha a pedagógus urak azt mondják, hogy ne ártsuk bele magunkat mi laikusok és orvosok az ő mesterségükbe, mikor ők ahhoz jobban értenek. Mi nem is ezt tesszük. Lehet, hogy az iskola úgy jó, amilyen, s a tanítás úgy tökéletes, ahogy ők folytatják, — sőt egészen bizonyos, hogy nem egy intézményük és szokásuk, mely az avatatlan előtt fölöslegesnek, károsnak vagy nevetésesnek tetszik, ezer tapasztalat után kialakult czélszerűség. De az orvosnak joga van azt mondani, mert ehhez ért, hogy engem az iskola beteggé tett. A laikusnak joga van azt mondani, mert ehhez ért, hogy az iskolából tudatlanul kerültem ki, s most, a kenyérkereset elfoglaltságában, nem érek már rá tanulni. Lehet, hogy az iskola erről tenni nem tud s a pedagógusok ezen nem segíthetnek. De akkor kegyeskedjenek kimondani, hogy aki egészséges akar maradni, s aki az életre szükségesekeket gyerekkorában akarja megtanulni, az ne járjon iskolába; törvény ne tegye kötelezővé az iskolába járást s ne kívánjon kvalifikációul iskolai bizonyítványt.

* * *

Azt mondják, a középiskola tudós iskola, ne várjuk hát, hogy az életre szabadítson föl bennünket. Ugyan —

de hát mi tulajdonképpen a tudomány? Mi egyéb, mint a dolgok mivoltáról való tudásunk? S mi egyéb kell ahhoz, hogy az életben megállhassunk? Aki az életben szükséges ügynevezett gyakorlati ismereteknek híján van, az egyszerűen tudatlan, ha százszor praematurus is. Miért van az, hogy a tudós embernek az élet rendjén akárhányszor elébe hág és elébe vág a tudatlan felkapaszkodott? Csakis azért, mert ez a senki, ez a galopin, ügynök, képviselő vagy fésülő asszony igazában, ha fogyatékosan is, de tud, mert tanult; tanult a kávéházban, a börtén, a háztól házra járásban, — az iskolás ember pedig igazában tudatlan, mert hazugságokat tanult, vagy csakis elvontságokat, vagy idejüket mult ismereteket szerzett, s még büszke is az ő éhlhetlenségére, melyet idealizmusnak nevez. Ha nem tudom, mi az arany-járadék s hogy kell buzáról czukorrépára áttérni, bizony tudatlan vagyok, ha százszor tisztában is vagyok azzal, hogy mi a coniugatio periphraistica activa és passiva.

* * *

Ha az ember álmában megüti a lábát, menten hozzáálmodja, hogy leesett a Gellért-hegyről s beleütötte a hüvelykujját a vámbházba. Így álmodnak hozzá a klasszicitás fanatikusai mindenféle nagyszerű szükségét ahhoz a valósághoz, hogy a görög-latin iskola nyakunkon maradt kölönccz, olyan időkből, mikor ugy e nyelvek ismerete, mint a görög s a latin irodalomé és tudományé szakasztott olyan gyakorlati eszköz és élelmesség segítő ismeret volt a középkor istenes tudatlanságához s barbár származásu intézményeihez képest, mint ma a modern nyelvek s a modern természeti és társadalmi tudományok ismerete a klasszicitásban elposványosodott iskolás műveltséghez képest.

Arisztotelesz teméntelen sok számaráságot foglal össze természettudomány czimén, de mégis haladás volt, gyakorlati haladás, ő hozzá magához térni vissza az ő tudását összekuszált barbár tudákoságtól. Ugyanilyen gyakorlati hasznu volt a római jog tökéletes rendszerének megismerése a barbár jogászság közepett. Szakasztott olyan renaissance és gyakorlati haladás volt ez, mint az eredeti görög és római építészethez való visszatérés az ugyáncsak római-görög származásu, de barbár kezekben elbarbárosodott román és gót építészettől. Szóval, a humanisták époly hunczut és földhöz tapádt materialisták és szabadgondolkozók voltak, mint vagyunk ma mi, akik torkig vagyunk a humanista iskolával. A latin iskola csökevény maradvány olyan időkből, melyekben szükséges és eleven szerv volt.

* * *

Am a csökevény nemcsak fölösleges, de kártékony is. A vakkél nemcsak haszontalan, de veszedelmes is, méreg gyűjtője, gyuladás okozója. Az antik idealokon való csüggés így szenire magasztos, valójában azonban barbár és brutális reakció. Ideálok mindig valóságokból fakadnak s valóságos kiformalódásra törnek — s hogy szabad nekünk ma, a huszadik században, a gépi munka s az emberi szolidaritás világában olyan világrend idealjain hevülnünk, melynek szükséges, elmellőzhetetlen, életében gyökeredző intézménye volt a rabszolgaság? Szamar az — ezt Engels mondta — aki rossz néven veszi a görögöktől a rabszolgotartást. De gazember, aki ma is rabszolgotartó szeretne lenni. S a klasszikus iskola önkéntelen büntársa ennek a gazságnak, s nem véletlen, hogy a humanista iskola megmaradásáért ugyanaz az istenesség hevül most hirtelen, s a klasszicitás jóhiszemü bajvivóit azok biztatják leglázasabban, akiknek ősei annak idején legveszedekett ellenségei voltak a renaissance humaniz-

musának, s a pápaság elpogányodása ellen kitalálták a jezsuitaságot.

* * *

Az egyoldalú római-görög klasszicitás többek közt éppen annak állja utját, amire, állítólag, főképpen való: hogy a mai ember megérezze a multtal való összefüggését, s a mai műveltségnek első gyökérszállai felé rezegjen vissza emlékezése. A görög-latin monopólium kisikkasztja történelmi érzésünkől Asszíriát, Babilont, Indiát, Egyiptomot, Karthágót, Zsidóországot, amelyek mind jobban vagy legalább is ugy hatottak a világra, s első sorban éppen a görög s a római műveltségre, mint a görög s a római miránk. Ostoba kulturgöggöt s ezzel veszedelmes éhlhetlenséget is nevel belénk, melylyel egyedül idvezítőnek csakis a mi kulturformáinkat érezzük, s lenézzük s fitymáljuk a keleti műveltséget. Ha iskoláink igazi iskolák volnának: nem ott kellett volna-e már megtanulnunk, amire Lihungcsangnak és Togónak kellett bennünket megtanítania?... Lihungcsang?... Togó?... Én az ország egyik legjobb gimnáziumába jártam s tanárain közt tudósnak is, embernek is nem egy elsőrendü akadt. Azonkivül rossz kölyök is voltam, aki össze-vissza olvastam tücsköt-bogarat, s volt egy kis kagálunk, melynek sportja volt a műveltség. Nos: első éves jogász voltam, mikor végre nekiültem, hogy végig olvassam a XIX. század történetét, s pontosan megtudjam, ki volt az a Cavour, Palmerston, III. Napoleon és Bismarck, akiknek isten bizony volt annyí közülük a magyar nemzet sorsához, mint, akit fiaink elé példának állítunk, a különben igen derék és hősi Leonidás.

* * *

Tisztelt pedagógus urak, mind igen helyes és igen nagy dolgok, amit önök tudós iskolára való előkészítésről, külön pályákra előkészítő különböző iskolákról és különböző diszciplínáknak különböző lélekbéli hatásáról mondanak. Megjegyzem, hogy a mi tudós iskolánk is, vagyis egész egyetemi rendszerünk is éppoly elmaradt és veszedelmes, mint középiskolánk. De azért lehet, hogy az uraknak mindenben igazuk van, és szentírás minden, amit mondanak. Mi azonban, akik első sorban élni akarunk, ha már megszülettünk, és jól akarunk élni, mert csak egyszer él az ember, a következőket bátorkodunk az urak elé terjeszteni:

A mai világban *mindenkinek*, de kivétel nélkül mindenkinek, aki nem pusztá kézi munkás (de bizony már ennek is), — még egyszer mondom: mindenkinek, akár gazdag, akár szegény, akár tudós iskolára megy aztán, akár egyáltalában nem jár többé iskolába, akár szakiskolára iratkozik: ha nem akar éhlhetetlen, tudatlan s az élet versenyében fölfegyverzetlen lenni, *egyformán* szüksége van egy *egyforma* csomó, még pedig igen nagy csomó ismeretre, a világ mindennemü dolgairól. Ezeknek az ismereteknek lehető hiveknek kell lenniök a valósághoz; tehát nem szabad régi hamis tudomásokkal elvegyülteknek lenniök. És nagyon sok ilyen ismeret szükséges, tehát nem szabad felesleges ballaszttal sokasítanunk. Ez ismeretek szerzésére életünknek az a hat-nyolcz éve áll rendelkezésünkre, míg gyereksorból katonasorba serdülünk, vagyis éppen az az idő, melyet a középiskola foglal le magának. Ha a mai középiskola ezen idő során ezt a feladatot nem tudja vagy nem akarja ellátni, akkor le kell fokozni egy pár magános ur magános multságává, a társadalom pedig álljon össze és állítson egységes iskolákat, az életben mindenki számára egyformán szükséges ismeretek tanítására, tiztől tizenhat esztendő embereknék.

Ignotus.

Krisztus.

— Edmond Haraucourt. —

Lenn, messze, vizén a szirtperemű tónak
Szél rengeti rézcék esti riadását
Rőt homokon futó út kerékcspását
Bevérzi helyenként az alkonyuló nap.

Hideg felhők árja, komor bánatában
Unottan vonúl át fenn a beteg égen;
Ragyavert sziklák közt, ritka fű ölében
Keresztrefeszített Krisztus áll magában.

Tócsából nyulik ki repedezett fája,
S Krisztus, fáradt fejét lehajtva vállára
A vízre tekint le, társ után kutatva:

Hiába! simáján képek nem élednek
Tükre Neki mindig önarczát mutatja
S végtelen buját a magános léleknek!

Gábor Andor.

A márványleány.

Irta: HENRI DE RÉGNIER.

I.

Esküszöm, hogy mikor Giulietta del Roccoval találkoztam, nem gondoltam arra, hogy meztlenül is látom még.

Egy nyári délután találkoztunk.

Elég szép nyári nap volt, noha a levegő nem volt oly tiszta és átlátszó, mint nagynéha lenni szokott, mikor az idő szépsége csaknem isteni. Felhő nem uszott az égen, csak száraz pára borult reá, mely megzavarta fényét. Fülledt meleg volt, de nem olyan, mely a viharok előtt uralkodik.

Igy aztán, mivel hosszú ideig sétáltam a városon kívül, fáradtnak éreztem magam.

Mindamellett tovább mentem. A talaj hirtelen emelkedővé lett. Noha fáradt voltam, elhatároztam, hogy felsétálok a dombhátra, a magasban fekvő roccoi majorokhoz, ahonnan messze ellátni a vidékre és a Motterone mocsaras kanyarulataira. Fenyőerdő is van odafenn. A levegő egészségesebb, mint lenni a sikon s úgy terveztem, hogy estig elheverészek a fenyők árnyékában s csak akkor térek a városba vissza, mikor az utak már hűvösebbek és ködösek. Vacsorám is akad valamelyik majorban: egy csésze tej, olajbogyók, egy fürt szőlő.

Hogy utamat megrövidítem, a vén Bernardo szőlőjén kellett átmennem. Már vagy öt esztendeje nem láttam az öreget; ez öt év alatt nagy munkakedvem csaknem egészen házamba zárt. Mindent elhanyagoltam munkáim miatt, legyűrtem szórakozás után való vágyamat, restségemet, nyalánkságomat.

En, aki azelőtt annyira lelkesedtem a jó ételért, friss gyümölcsért — most egyetlenegyszer sem ültem asztalhoz. Egész táplálkozásom nem állott többől egy darab állva elfogyasztott kenyérenél s egy pohár sebtiben megivott bornál. Holott azelőtt nap-nap után vártam a vén Bernardora, akit a zöldség-piacz sarkáról kifordulva pillantottam meg rendszeren, szamarával együtt.

Az öreg rá-ráhuzott botjával az állat szürke hátára s füles száraz patái vidáman kocogtak a lapos kőkoczkákon. A kosarak közül mindig nevetés hallatszott; oda ültette Bernardo a kis Giuliettát, akit ki szokott vinni

magával a piacra. A leányka virágokat tartott kezében, melyeket a Motterone partján szedett s hátra-hátra fordult, ha nagyapja hangosan elkáromkodta magát.

Bernardo gyümölcsöt és főzeléket hozott számomra s mindig a legszebbjét válogatta ki annak, amit azután a piaczon eladott.

Az öreg — gögös, okoskodó ember létére — büszke volt rá, hogy én naponként megvárom, de az naptól fogva, hogy én nem foglalkoztam többé sem vele, sem csacsijával s nem válogattam ki személyesen kosarából a nekem tetsző dolgokat, sértve érezte magát zöldségárusi becsületében s lassankint, önmagától, elmaradozott.

Igy aztán nem láttam Bernardót s megtörténhetett volna, hogy sohasem látom többé, mert vén volt már s az ő korában súlyosak és csalafinták az esztendőik!

Azok az évek, melyeket én, mint mondtam, visszavonulva töltöttem, istennek hála, igen termékeny esztendőik voltak. Ha a vén Barnardo földje ez idő alatt szép szüretet hozott, az enyém is, noha egészen másféle természetű volt, meghozta a maga értékes gyümölcseit, mert tudniok kell, hogy ez idő alatt lettem tanulóból művészetem mesterévé.

Őszintén szólva, gyors sikereim nagy örömmel és nagy félelemmel töltöttek el. Most már méltóvá kellett tennem magamat a közönség kegyére s igazolnom kellett e kegyet önmagam előtt azzal, hogy hasznomra fordítom.

Mert az ember legszigorubb kötelessége nem az, melyet rákényszerítenek, hanem az, melyet önmaga szab ki magának.

Ettől fogva eszméim bizonytalan forrongása szűkké tette számomra lakásomat. Nyugtalanul, izgatottan szalagáltam a városban; ki-kimentem a vidékre, elhagyatott helyekre, hol a Motterone partjára, hol a hegyek közé. Megmásztam a hegy lejtéjét, sőt egy-egy sziklával is megpróbálkoztam, vagy a Motterone partján elnyulva hallgattam a sárga, iszapos víz folyását és a nád száraz leveleinek susogását nedves szárukon.

A kövek csendje és a hullám moraja lettek társai magános elmélkedéseimnek.

Pusztá véletlen, hogy az említett napig, meg nem fordultam a roccoi majorban és fenyőerdejében.

Mert rendszeren elég gyakran jártam oda.

Az erdő vadgalambokkal volt tele, s szerettem ijjal lelővöldözni őket. Meglehetősen ügyességre tettem szert e multságban. Vesszőim ritkán tévesztettek célét. De már hosszabb idő óta e játékról is lemondtam.

Nem galambleső szemmel s könnyed kézzel kerültem ki az napon, hogy leüljek a vörös fatörzsek alá, hanem az volt szándékom, hogy siket füllel, lehuny szemmel elnyulok a fűben s egy órai alvással tisztítom meg gondolataim zavaros árnját.

Bernardo szőlőjéhez érkeztem.

A domboldal lépcsősen volt megművelve. A szőlővesszőkön érett fürtök csüggtek. Megízleltem egy szemet. Semmi élvezetet nem találtam a meleg folyadékban s a túlságosan édes héjat ki is köptem.

Valaki felkaczagott hátam mögött. Megfordultam.

Fiatal lány állt előttem, szőlőfürtökkel teletel kosár mellett. Amint egyik karját magasra nyújtotta egy fürt felé: karcsunak és erősnek láttam. Teste szépsége átlátszott a durva szövetű ing és szoknya alól.

II.

Gyermekkorom óta érdeklődéssel néztem az élő lények és élettelen tárgyak alakját; órák hosszat álldogáltam, hogy elnézzem a felhőkből kibontakozó rajzolatokat, vagy a kavicsok erezetét, vagy a fák kérgének csomóba futó vonalát.

Ami bizonytalan és rejtelmes van a sokáig szemlélt dolgokban, azt én mind fölfedeztem. Szeretem a tájak elém táruló képét; az állatok érdekeltek. Vadászat közben, míg üldöztem őket, csodáltam futásukat, vagy röptüket. Így, az életet szemlélve, éltem én.

Végigjártam a harcz és a szefelem iskoláját. Egyképen izgatott egymást keresztező kardok, s az egymásra forradó ajkak látása.

Egyszer azután kedvesem oly elragadó mozdulattal ölelt meg, hogy ezt a mozdulatot máshol is meg akartam örökíteni, nemcsak emlékezetemben. Az ember emlékezete oly bizonytalan, hogy még az olyan képek is, melyek a leggyönyörűsebb izgalommal töltöttek el bennünket, még az olyan képek is rövid életűek, mulandók benne.

Ebből a tapasztalatból, az emlékezet törekenységéből, születtek a művészetek, s abból a vágyból, hogy tartóssá tegyük általuk azt, ami, segítségük nélkül, mulékony.

Utánozni akartam, amit mások oly jól meg tudnak csinálni. De, sajnos, nem ismertem az isteni mesterséget! Papiromon nem mutatkozott egyéb alaktalan vonalaknál, vagy vonaltalan alakoknál.

A düh és tehetetlenség könnyeit sirtam.

Mindent meg kellett még tanulnom. Megtanultam.

Már vagy huszszor ott állottam, hogy lemondok törekvéseimről. De újra meg újra neki hevültem. Őt esztendő tellett bele, míg keverni tudtam a színeket s megtanultam kivésni a márványt minden létező dolgok hasonlatosságára.

Nem volt egyéb hátra, csak kiválasztanom azt, amit meg akarok örökíteni. Elhatároztam, hogy nőtestet vések márványba, emlékére annak, ki csókjával felnyitotta szemem...

III.

Eközben a leány letépte a fűrtöt, mely után nyult; a többi közé dobta a kosárba.

Már nem nevetett, és rám nézett:

— Nagyon meleg a szőlő, signor, ha szomjas, nem csillapíthatja — szolt kedves és komoly hangon; — csak akkor lesz jó, ha majd lehül. De ha signor szomjas, sziveskedjék velem jönni a majorig. Kutunk vize hideg és nagyapó örvideni fog, hogy viszontláthatja — ha signor nem felelte még el az öreg Bernardot.

Es a lány ismét kaczagott. Ugy véltem, ráismerek.

— De hisz akkor — mondtam neki — te a kis Giulietta vagy, aki számarháton olajbogyót, dinnyét, virágot hoztál nekem! Akkor még a kosarak közé ültettek. Milyen nagy, milyen szép vagy most!

— Igen — felelt a lány és elpirult — én vagyok Giulietta, az öreg Bernardo unokája, és megnőttem...

Fölemelte a kosarat.

A fűzfavessző recsegve hajolt meg a fűrtök sulya alatt, de Giulietta erős kézzel fogta meg a kosár fülét és a terhet vállára tette. Egész teste kiegyenesedett, hogy a nagy sulyt elbirja. Láttam, hogy feszül meg csipőjén a szövet.

Aztán megindult előttem.

Utána mentem. Fején kontyba fésült haja hatalmas fonatokban hullott nyakára. Biztos, egyenletes léptekkel haladt. Czombja szabályosan mozgott. Szoknyájának kemény redőjü szövete mintha lágy kőből lett volna, s alatta teste nemes, erős vonalakkal faragottnak látszott. Karjának és mezitlen nyakának husa, lágy márványával, tökéletessé tette a szobrot.

Mert melege volt, izzadságyöngyök nedvesítették át az inget két válla között.

A major négyszögletes épület volt, kavicsos udvar közepén. Közeledtünkre egy kuvasz kaffogott; az istállóban egy ökör bögött. Az akolban juhok bégettek panaszosan.

A vén Bernardo megjelent az ajtó küszöbén.

Alig változott az öt esztendő alatt. Csak hosszú fehér szakállá lett még hosszabb és még fehérebb. Csodáltam az öreg két kezét: széles volt és földes a tenyere. Az egész öreg ember egyenes fasudárhoz hasonlított. Haja a homlokán olyan volt, mint a száraz moha, s bajusza olyan, mint az erős szálu fű csomója.

Mezitlen lába erős gyökér gyanánt tapadt a földhöz.

Arcának durva héján nyilásnak látszott a száj és csomónak az egyenes orr. Élénk szemei esővíz cseppjéhez s fülei a vén fatörzsnek tövén sarjadó porcogó gombákhoz voltak hasonlatosak. Az öreg Bernardónak egyáltalán erdei és növényi formája volt.

Szivesen fogadott, de némi komolysággal.

Talán bántotta, hogy Giuliettával látott közeledni s félt, hogy én is valami szerelmes kalandot tervezek, melybe olyan gyakran kezdenek az urak szép parasztleányokkal.

Giulietta szó nélkül letett az asztalra egy fonattal körülvelt palaczkot, egy friss vízzel teli korsót, a fekete olajbogyókkal pupozott tányér mellé, aztán hirtelen eltűnt. Magunkra maradtunk.

Bernardo hallgatott és rám nézett, hosszú bajuszát harapdálva. Ez a hallgatás elég sokáig tartott...

— Ugy-e, szépnek találsz a mi Giuliettánkat? — kérdezte tőlem hirtelen, poharamat megtöltve.

Nem feleltem.

Az öreg újra megszólalt.

— Szép lány? Mi?

Elhallgatott, aztán az asztalra könyökölve így folytatta, mikor poharamat magam elé tettem:

— Miért nem fested le a képét fára, vagy miért nem faragod ki kőből?

Nyelve megoldott, mint mikor azelőtt sokáig dicsérte valamelyik gyümölcsét, melyet kemény tenyerén, szamara szőrös háta fölött felém nyujtott.

— A két corcoronei uraság, a te barátid, sokszor beszéltek felőled, míg téged seholsem lehetett látni. Tudod, a két Corcorone! Nagyon jó urak. Valamikor együtt harcoltam a nagyapjukkal. Köszönek is mindig, el is beszélgetnek velem barátságosan. Nagyon jó urak. A nagyobbik hajlékony, mint az íjj, a kisebbik gyors, mint a vessző. Elmondták, hogy te tudós lettél a képek írásában, faragásában, hogy; ha akarnál, tudnál olyan oltárképet csinálni, amilyen elégett a Santa Chiara tűzveszedelmében, és kijavíthatnád a San-Michele apostolait, akiknek a zord idő letördelte arcát, karját. Giulietta szép és okos, szeretném valamelyik szentnek a képében látni. Az alakja mindig imák, gyertyák, tömjén között állna. Ez bizonyára szerencsét hozna néki, és még okosabbá, jámborabbá tenné.

— De lám — feleltem én — te csalatkozol, Bernardo. — Nem festek és nem faragok szent képeket ezt a munkát ügyesebb, jámborabb emberekre hagyom. Én csak a tárgyakat mintázom, úgy ahogy vannak s különösen az emberek testét és arcát.

Bernardo szakállát simogatta.

— A két Corcorone rosszul értesített, Bernardo.

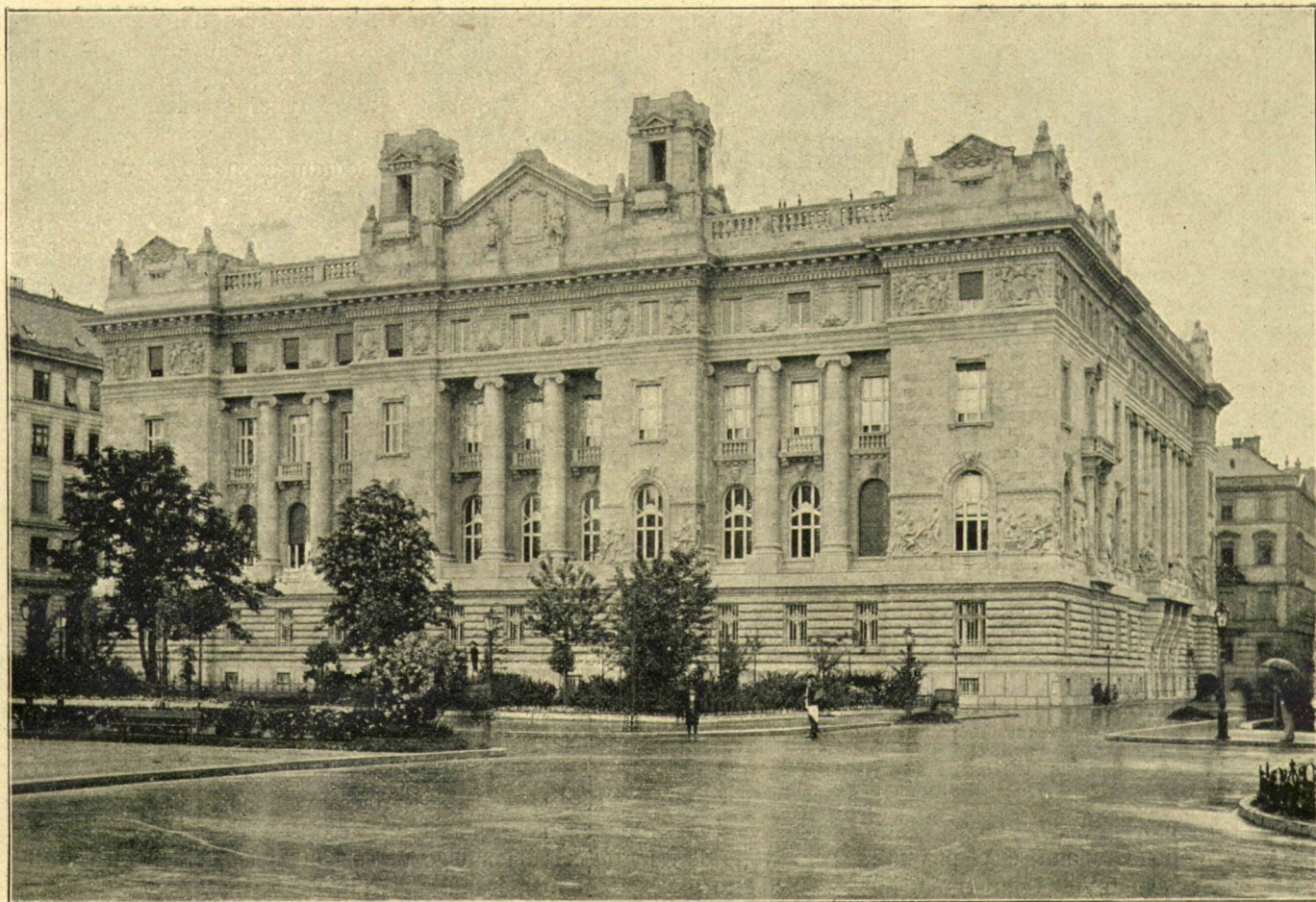
— Láttam kiánsni régi szobrokat — szolt halkán s inkább magához az öreg. — Sok száz esztendeig feküdtek a földben. Se ruhát, se kalapot nem viseltek, egészen mezitelenek voltak. Mégis senki se nevetett rajtuk és nagy tisztelességgel környékezték őket. Azt hiszem, mert szépnek látták őket mindenki.

És még halkabban folytatta:

— Láttam azt is, mikor sirboltokat nyitottak és érc-koporsókat törtek fel. Aranyos ruhájú csontvázak feküdtek bennük. Mindenki befogta orrát s némelyek meg is rugdosták a csontokat. A háboruban történt ez, mikor Giusciát elfoglalták és kirabolták a fejedelmek sírját...

És a vén Bernardo beszélni kezdett harczairól és

AZ OSZTRÁK MAGYAR BANK ÚJ PALOTÁJA.

TERVEZTE ALPÁR IGNÁCZ.

ifjuságáról, mikor a nagy Corcorone zászlaja alatt hadakozott.

Közben én kiittam a palack tartalmát és elfogyasztottam az olajbogyókat. Az öreg elkísért a kapuig.

— Bocsáss meg, hogy nem megyek veled messzebb, a lábaim már elnehezedtek.

Magamra maradtam . . .

A fenyőerdő felé mentem; s mikor beléptem oda, a nyugtalan vadgalambok abban hagyták bugásukat. Néhány nagy szárnycsapkodással elrepült.

Egy pikkelyes toboz hullott lábam elé.

IV.

Nem, valóban, — mondtam már, de ismétlem újra — mikor Giuliettával találkoztam a szőlőben, nem gondoltam egyáltalán arra, hogy mezitlenül is látom majd s hozzáteszem, hogy mikor mezitlenül láttam testét, az enyémben semmi vágyakozás nem támadt.

Nap-nap után, kora reggel, egyazon órában jött el hozzám Giulietta.

Két nap mullott el a vén Bernardonál való látogatásom után, mikor először lépett be a leány műtermembe. Azt hittem, valamely ott felejtett apróságomat hozza vissza. Vártam, hogy elmondja mondókáját s mosolyogva tekintettem rá.

És Giulietta szó nélkül vetkőzni kezdett.

Ugy tette ezt, mintha parancsot hajtana végre.

Mikor mezitlen volt már, szemembe nézett és mozdulatlanul állt helyén.

S én azontúl órák hosszant állottam szépsége előtt. Házam ajtaja mindenki előtt zárva volt. Jöttek márvány-

árusok és színes-földdel kereskedők: ezek voltak rendes látogatóim. A két Corcorone is eljött s csodálkozva távoztak, miután nem juthattak be hozzám.

Máskor kényük-kedvük szerint járhattak, kelhettek házamban. Ha a világtól legszigorubban vissza is vonultam, ők behatolhattak magányomba.

Szerettem őket.

Már apáink ismerték egymást s mindig ugyanazon pártan állottak. Mi is, ifjukorunkban egyazon ügy érdekében rántottunk kardot s vérünk egy csatamezőn hullott.

A két unokatestvér — mert a nagy Corcorone fiának voltak gyermekei, ki alatt Bernardo szolgált — alig hasonlítottak egymáshoz, de szoros barátság fűzte őket össze, barátság, mely jobban együvé tartozóvá tette őket, mint a rokonság kapcsa, vagy testük és arcuk esetleges külső egyező vonásai.

Az egyik magas volt, a másik alacsony.

Mindakettő igen szép fiatalember. Két egymás mellett fekvő palotában laktak s minden közös volt életükben, még az asszonyok is, akiket nem egyszer testvériesen megosztottak. Az egyiknek több szeretője volt, a másik jobban szerette a szerelmet.

Alberto de Corcorone, ki alacsony volt, hevesnek és érzékinek mutatkozott; Conrado de Corcorone, a magasabbik, csendesnek és álmodozónak látszott. Alberto szenvedélyes volt kedveseivel szemben; Conrado gyöngéd: amiért Conrado kedvesei hamarosan elfeledték, hogy szerették, míg Alberto asszonyai sokáig emlékeztek szerelmére.

Mindkettő jó barátom volt s nagy örömet találtam társaságukban. Nyugodtan dolgoztam jelenlétükben; érdeklődtek törekvéseim iránt. Rendesen ott álltak előttem, Conrado Alberto vállára tette kezét; Alberto pedig átfogta Conrado derekát. Mert testük magassága éppúgy külön-

bőzött, mint temperamentumuk. Egyszerű, de mégis gazdag ruhát hordtak s mindegyiknek tőr lógott az oldalán.

Alberto törének fogantyuján nagy rubint vöröslött; a Conradoén e helyett egy hosszukás gyöngy fénylett.

Most azonban mégis nélkülözni kellett a két Corcoronét, mert Giulietta mindkét kezemet s minden gondolatomat elfoglalta. Megírtam nekik, hogy miért van szükségem e teljes magányra, s azt is, hogy munkám végeztével, bemutatom nekik alkotásomat.

Lelkesen tanulmányoztam Giulietta csodálatos alakját. A leány mozdulatlanul hallgatva állt mindennap előttem. Lassanként lerajzoltam, lefestettem és megmintáztam, hogy megismerjem teste arányait, felépítését és vonalait.

Most már csak az volt hátra, hogy márványból kifaragjam.

Gyönyörű, tiszta márványtömböt hozattam; gyöngérózsaszín árnyalata volt, mint az olyan kemény husnak, melyet formálni lehet, anélkül, hogy vér serkedne belőle. Giulietta mégis megreszketett a véső minden csapására, mintha saját testét érinteném, mikor a kőhöz nyulok, mintha titkos rokonérzés egyesítette volna az élő testet és az anyagot, melyet lassan-lassan elevenné tett az élő alakja.

Én pedig örvendve és nekihevülten dolgoztam. A szobor kezdett már kibontakozni a márványból. Az alak lassudan megszületett. S én siettettem rejtelmes megszabadulását. Egyre nagyobb tüzzel faragtam le róla a durva kérget.

Végre a márvány *élt*.

Az aggódo Giulietta egy pillanatra sem vette le rólam szemét. Némán volt szenttanuja, hogy születik meg ön maga újra. Még egy hét telt el, s a következő csütörtökön, alkonyatkor, vettem el a kalapácsot. Munkámat befejeztem, s a szobor, a tompított világosságon fehéren állt előttünk.

Halk zajt hallottam s hátrafordultam.

Giulietta lépett óvatosan a szoborhoz. Gyöngéden átölelte a márványt, mely mintha viszonzta volna e gyöngédséget s muló ajkát az örök ajakra szorította. Mosolyuk egymásba vegyült.

Miután a szobortól így elbucsuzott, Giulietta felöltötte ruháit. Mikor az ajtó elé ért, az kinyílt és a két Corcorone jelent meg a küszöbön. Már tegnap írtam nekik, hogy a nagy napon jöjjenek el. Félre álltak, hogy kiengedjék Giuliettát.

S Giulietta kettejük között távozott.

— A vén Bernardo unokája — mondtam nekik; utána mintáztam a szobromat.

Tenyerembe vettem egy marék márványport.

S a ragyogó por, mint valami homokórából, szivárgott alá ujjaim közt, s én nem is sejtettem, hogy egy ünnepélyes óra eltöltését jelzi...

V.

Nagy fáradtságot éreztem.

Munkám kimerített s igyekeztem a veszített erőt hosszú alvásokkal, bő táplálkozással kipótolni. Sokat aludtam, sokat ettem. Soha jobbnak a hust, soha élvezetesebbnek a gyümölcsöt nem találtam, mint akkor. Azokra a gyümölcsökre gondoltam, melyeket az öreg Bernardo hozott számomra annak idején.

Volt-e közöttük olyan, mely felért a csodaszép Giulietta gyönyörű testének gyümölcsével?

A leányt nem láttam azután, a két Corcoronét sem. Magános életem eltávolította tőlem többi barátomat. Ugy éltem hát, hogy a világból semmi hír sem jutott el hozzám.

Nem tudtam, mi történik kertem falán túl. Néha-néha egy vadgalamb szállt át a kék égen. Suhanó árnyát lenn láttam a medence vizén, s olyankor eszembe jutott a roccoi major mellett fekvő fenyőerdő, eszembe Bernardo és Giulietta.

Már régóta gondolkodtam azon, hogy valami ajándékot vigyek a leánynak, amivel meghálálom segítségét és kitartását.

Egy ékszerészhez mentem s csinos gyűrűt és korall nyakéket vettem számára. Bizony csekély ajándék volt ez, a másik két ékszer mellett, melyet az aranyműves megmutatott. Egy rubint s egy gyöngy nyaklánczot tett elem. Mind a kettőt a Corcoronék rendelték meg.

Néhány nap múltán kimentem a vén Bernardo majorágába. Végighaladtam a Motterone sík partján, aztán fel a meredeken, s átvágtam a szőlőn. A majorhoz érve, minden ajtót csukva találtam. Csak az istálló állt nyitva, de üres volt.

Az egész ház elhagyatottnak látszott.

Kiáltottam; senki sem felelt.

Vajjon hová lehettek Bernardo és Giulietta? Elhatároztam, hogy a fenyőerdőbe megyek. Az ágak közt nem mozgott madár, egyetlen szellő sem mozdult a fák koronájában. A kristálytisza gyanta halkán pergett a vörös törzsek alá. A fenyők tűi vastagon borították a földet. Szőnyegük elnémitotta a léptek zaját.

Leültem.

Egy gyermek jött arra valahonnan. Fenyőtobozokat szedett, melyekkel egy zsákot töltött meg. A zsák ott lógott a vállán. Ugy tiz esztendő, lehetett. Megszólítottam s a fiu meg is állt.

— Nem tudod, hol van az öreg Bernardo?

A fiu keresztet vetett.

Megértettem belőle, hogy Bernardo meghalt. Valóban az elmúlt héten halt meg az öreg. Visszaemlékeztem rá, hogy a falu kis harangja halottat kondított el. A vén Bernardo tehát kinn alszik a temető ciprusfái alatt. Olyan egyszerű dolog ez.

Vén volt — és mindnyájan meghalunk.

A fiu megint lehajolt, hogy tovább szedje a tobozokat.

— És Giulietta? — kérdeztem tőle.

A fiu nevetni kezdett fehér fogait, kivillantva, aztán csettentett nyelvével, mintha azt a hangot akarná utánozni, melylyel a lovat ösztökélik, s végre kezével elszálló madarat mutatott.

Az erdő csendes volt, egyetlen vadgalamb sem bűgött benne...

VI.

Giulietta Alberto de Corcorone kedvese lett. Alberto büszkén sétáltatta végig a városon, pompás ruhákban, dús ékszerekkel. A nagy rubintláncz övezte a nyakát. Mindenki tudta ezt, talán csak én nem. Nemsokára azután véletlenül láttam meg őket, amint a Motterone hidján mentem át.

A tobozszedő fiut kerestem, meg akartam alkudni szüleivel, hogy küldjek el hozzám néhány napra, míg modellt ül egy tervezett domborművemhez. Tengeri és erdei manókat szerettem volna mintázni, amint egymásnak fenyődobozt, algákat, mohot és csigákat nyujtanak át.

Visszajövet talákoztam Albertóval és Giuliettával.

Szép téli nap volt.

Az őszi esők megszűntek már, s a folyónak sárga vize megtisztult a sártól. Zölden, átlátszóan folydogált a hid boltíve alatt. A korlátra támaszkodva néztem a hullámok alig észrevehető siklását.

(Vége köv.)

Krónika II.

Az armada pusztulása.

— június 2.

Szinte nem a valóságosságoknak, legalább is nem a huszadik századbeli hadviselés valóságosságainak a korlátain belül van az a pusztulás, amely alig pár órányi idő alatt elnyelte a Kóreai szorosban a csár armadáját, az orosz hadi dicsőséget és Oroszország nagy hatalmi állását. Ha valami jövőbelátással megáldott ember az elmúlt szombaton bement volna Európa akármelyik katonai, vagy haditengerészeti szakértőjéhez, akár a legnagyobbhoz és legelfogulatlanabbhoz is és azt mondta volna neki: »holnap Togó flottája el fogja sülyeszteni Rozsésztvenszki tizenkét páncélos hajóját, hatot elfog belőlük, elfogja a három admirálist is, a főparancsnokot, Nebogatovot és Fölkersamot, elfog háromezer orosz tengerészt és az egyetlen Almasz kivételével egy orosz hadihajó sem fogja elérni Vladivosztokot és Togó hajóin egyetlen páncél sem fog lőtt sebet kapni, egyetlen sárga arczról sem tűnik el a mosolygás egy pillanatra sem és csak pár torpedónaszád meg a legénysége kíséri le a tenger fenekére, korallok és holoturiák közé az orosz reményt és dicsőséget«, — hát a katonai, avagy tengeri szakértőtől, ha abban csak egy csepp humor van, kétségtelenül ezt a feleletet kapja:

— Édes barátom, ez az az ugynevezett áldott fantázia. Irja meg ezt a dolgot költői formában, kerülje a részletek leírását, csak nagy általánosságokat mondjon, mert azokat könnyebb valószínűvé tenni. Azután lehetőleg használjon kötött formát, ha ért a hexameterhez, hát azt, mert ez az ünnepies és hazug külső eltereli a figyelmet a tartalomról, megvesztegeti a kritikát és a maga hazugságával igaznak tünteti fel a belsőbb hazugságot. Avagy dolgozza fel tragédiának az egészet.

A szakértőnek ebben a legutolsó mondatában nem lett volna igaza. Mert akármilyen rémséges, hihetetlen és elképzelhetetlen valóság is az armada pusztulása, mégsem tragédia, mert a tragédiához hős kell, aki elbukik. A kóreai tengeri ütközet pedig nem bukás, hanem csak irtózatosságnagyméretű és kifordított képmása a hulli incidensnek, — gyávaság ez egyik, mint gyávaság volt a másik. Orosz részről a katasztrófának egyáltalán semmi más oka nincs, mint a gyávaság és a tudatlanság. A félelemtől kísértetlétővé és idegbeteggé lett admirális, aki ott hagyva hajóját és zászlaját, aknahajón akar elmenekülni a harcából, tudatlanságában a fejét teljesen elvesztő legénység, amely az eke mellől, vagy a börgyárakból toborozva, nem elég intelligens arra, hogy a maga agyával kapiskálja a matróz nagy értelmet kívánó foglalkozását, de szárazföldi létére az idegeiben sincs benne az a tengerértés és hajósfegyelem, amit nemzedékeken át való hagyomány belevisz az angol tengerpart lakójába már a születése pillanatában.

És ugylátszik, hogy a másik szigetlakó nép vérébe, a japániéba is, amelyet igazi tengerésznépnek revelált a

csusimai diadal, amely rémesebb hatású a spanyol armada pusztulásánál, nagyobb hőstett a trafalgari győzelemnél s világtörténetileg ezerszer fontosabb az amerikai hajóhad kubai sikerénél.

Annak az átlátása, hogy a japán csakugyan az igazi tenger-embere, igazibb az angolnál és jártasabb az amerikainál, szülte azután Togó győzelmének azt a sajtószerű és egészen váratlan hatását, hogy Rozsésztvenszki vereségének a hírére sokkal nagyobb ijedelem támadt — Londonban és Washingtonban, mint Péterváron.

Az orosz főváros közvéleménye a mai viszonyok között szinte nem is bánja, hogy végre elmúlt a háború folytatásának az utolsó lehetősége is, és ha örömmel nem is, de kétségtelenül apatiával fogadta a vészirt. Ellenben Angliában és Roosevelt császárságában egy igen különös és kellemetlen politikai axiómára kezdenek rájönni: a szövetségstárs csak addig kellemetes és kívánatos, amíg gyengébb nálunk; amíg segíthet ugyan, de azért mégis inkább csak neki van szüksége ránk; amíg kiskorú, tehát szükség esetén ránczbaszedhető.

Londonban és Washingtonban tehát kissé — nem is olyan nagyon kissé, — kellemetlenül hatott az önnagykorusításnak az a ténye, amely múlt vasárnap folyt le a Liancourt-zátonyok közelében. A jó angolszászok az Atlanti óceánnak mind a két partján olyanformán kezdik érezni magukat, mint a Goethe Zaublerlehringje. Kezdek belátni, hogy ha majd a békekötésről lesz szó, nem fölözhetik le maguknak olyan szépen a japániak főzte levest, mint ahogy lefölték 1894-ben, amikor a sárga csak a másik sárgát verte meg.

A békekötésről azonban egyelőre természetesen szó sincs. »Természetesen« azért, mert nemcsak a Bourbonokra, hanem mindenféle zsarnokuralomra igazul alkalmazható a mondás, hogy »semmit sem tanulnak és semmit sem felejtnek.« És ez egészen helyesen van így. Elvégre a zsarnokság lényegében is kell lenni valami olyan elemnek, amely alkalmas a dekomponálódás megindítására. Az orosz uralom sem tanult még ma sem, a kudarczra halmozódó kudarcz, a sikernek egészen a nevetségességig való kimaradása sem elég neki az okulásra. Össze kell omlania, mert össze akar omlani.

Hogy az ugynevezett sárga veszedelmet a csusimai dicsőség erősen megöregbítette, ez bizony kétségtelen. Mert vele Japán nemcsak Oroszországot verte meg végképpen, hanem függetlenítette magát Anglia és Amerika gyámsága alól is. Ami megint egészen helyesen van. Mert ha sárga is a japáni, de az kétségtelen, hogy a szabadság gondolatát ő képviseli ebben a háboruban. A szabadság pedig ennek a mai Európának nagyon kell és nagyon jól esik, még ha Ázsiából jön is.

Paganel.

A Bekeutow czirkuszban nap-nap után zsufolt ház mellett folynak az előadások változatos, érdekes programmal, melyben sűrűn kerülnek elő a szenzációs ujdonság-számok. Ezek közül különösen kicemeljük a következőket: *The royal Tokio japán-csoport*, 5 személy. A 3 tigris-grácia, afrikai nők mint akrobaták. *The champion bicycle compagnie*, Michel és Sundro fej- és kézequibrísták. A czirkusz vasárnap két előadást tart, délután 4 és este háromnegyed nyolczkor.

Egy erős palota.

Csendben, minden nagyobb emóció nélkül fényes diadalt arattunk Bécsen. Művészetek mérkőztek s a magyar volt a hatalmasabb, ott helyben, saját fészkeben vervén meg a bécsi építőművészetet. Mikor a pompásan kifejlődő Szabadság-téren fölnézünk arra az izmos palotára, amelybe immár beköltöztek az osztrák-magyar bank milliói, jogunk van egy kis hazafias felbuzdulásra, mert nehéz küzdelemben, majdnem az egész osztrák művészettel megbirkózva kerekedett felül ez a robusztus magyar gondolat.

Erős ez a palota, egy legendásan óriási gazdasági hatalomnak ez a rezidenciája s a komoly, nagy kövek a megingathatatlanság nyugodt öntudatával néznek le a mozgalmas utcákra.

Alpár mester egy megfoghatatlan, rejtve munkáló modern erőt érzett bele ebbe az eleven palotába, amely vonalainak egyenletes, szabályos, előkelő rithmusával elevenen léleklizik, mint egy uralkodó, félelmetes nagyur. Erős egyéniség ez a palota, csupán nemes, harmónikus összhatásában árulva el rokonságát őseivel, a szédítően nagy reneszánsz urak gögös pallazzoival; a lelke azonban modern, az ősi családi vonások megfinomultak és átfomálódta egy határozott, különvaló egyéniség jellegzetes vonásaivá s a stiluselemek újra alakultak egy modern erő hatása alatt. Vaskos rusztikaszerű alapon tornyosulnak egymásra a monumentális tömegek. A nagy frontális sikot két emeletmagasságig jön fejezetű oszlopok élénkítik fel izmos, pilonszerű tagozatokkal váltokozva, amelyek közül kettő a homlokzat oldalsó befejezését hangsúlyozza, a két középső pedig zömök, toronyszerű végződésben hangzik ki az elegáns párkány fölött, az épület középrészén könnyed fölfelé törekvő lendületet adván a monumentális konturnak. Hogy azonban a két toronyszerű kiszökkenés túlságosan nyugtalanná ne tegye a masszív körvonalat, egy háromszöges oromfal van közéjük igtatva, amely áthidalja a két toronyvégződés között előálló ürességet. A párkány alatt egy ablakokból is domborműves táblákból alakuló fríz fut az épületen körül, hangsúlyozván egyuttal a külön tömegnek felfogott harmadik emeletet, amelyet biztosan tartanak a rusztikára támaszkodó erős oszlopok. Mi ezt látjuk az épületből, ez a mienk s a mi gyönyörűségünkre van. Belülről pedig az organikus alaprajzi elrendezésnek egy mesterműve tárul az ember elé, amelyről ismét sokat lehetne írni, amelyet azonban legjobban dicsér az, hogy maguk a levert bécsi architektusok tisztelettel emeltek kalapot előtte.

Viszont mi is hálával és elismeréssel tartozunk az osztrák-magyar bank vezérférfiainak, akik fővárosunkat e látványosságzámba menő hatalmas palotával ajándékozták meg, Rohoncz Pranger Józsefnek, az osztrák-magyar bank szinte chauvin érzelmű vezértitkárnak és első sorban Bilinski lovag bankkormányzónak, aki jó lengyel ember léte, nagy szimpátiákkal viseltetik irántunk, ami ezuttal abban is nyilvánult, hogy a három millióra előirányzott építési költségeket pazarul négy és fél millióra fölemelték.

Krónika III.

Merénylet után.

— június 4.

ALFONZ: Gratulálok, elnök ur, hogy szerencsésen megmenekült.

LOUBET: Sir, a szerencsekivánás engem illet. Vigasztalan vagyok, hogy éppen az én fővárosomban ijesztették meg.

ALFONZ: Ó, én nem ijedtem meg. Én nem féltem. Fogja csak a pulzusomat.

LOUBET: Lázasan ver.

ALFONZ: Az örömtől, hogy ebben a mulatságban részem van. És ön, elnök ur, remélem, magához tért már.

LOUBET: Sir, én a nép embere vagyok, engem könnyen lehet pótolni. De mi az, kapitány ur, ön vérzik?

A KAPITÁNY: Nem én, elnök ur, csak a lovam.

ALFONZ: Ott is bajban van valaki. Annak a közembernek is a lóva sebesült meg?

A KAPITÁNY: Nem, sir, csak az ember.

ALFONZ: Akkor voltaképpen nincs is semmi baj. Jaj be örülök, elnök bácsi, hogy ez a merénylet megtörtént. Tessék elhinni, nincs szebb dolog, mint túlélni egy merényletet.

LOUBET: Köszönöm, sir, hogy ily férfiasan fogja föl a dolgot. Felsőgednek örök dicsőségére szolgál mostani viselkedése. Népe meg fogja tudni, hogy milyen bátor királya van s ha adóemelésről lesz szó, felsőged miniszterelnöke azzal érvelhet, hogy felsőged életét volt kész áldozni a haza oltárán.

ALFONZ: És a gyerekek az iskolában kötelesek lesznek bevágni a mai dátumot.

LOUBET: És az órát is, a helyet is, a házszámot is.

ALFONZ: Köszönöm, elnök bácsi, maga olyan kedves. Ugyebár, ez a merénylet benne volt a műsorban?

LOUBET: De felsőged, hogy gondolhat ilyet? (Egy hullát visznek.) Hát ez mi?

A HULLAVIVÓ: Egy halott, elnök ur, minden engedelem nélkül bele mert gázolni egy bombaszilánkba.

ALFONZ: Tiszteletlenség, de nem kívánom megbüntetését, a szabad demokrata francia nemzet fiától nem kívánok akkora hódolatot, mint alattvalóimtól. Uraim, ő szép halált halt. Irigyeljék őt.

(Irigylik őt.)

LOUBET (otthon): Hamar a Priesnitzet. Már alig birom magamat. Istenem, istenem, hát ezek a spanyolok nem tudják otthon elvégezni ügyes-bajos politikai dolgukat?

ALFONZ (otthon): Brehehehe, ha ezt mamuska tudná! Minek is küld engem ezekhez az emberevőkhöz, akik még a paptól sem félnek! Sohasem megyek többé Párisba. (Félóra mulva.) Pedig olyan szép volt az a ballerina!

Simplex.

INNEN-ONNAN.

△ **Fejérváry.** Ma már talán még biztosra is vehető, hogy a jövő héten Fejérváry Géza lesz a miniszterelnök. Nagy baj, mert nem az dönt, mi szándéka van Fejérvárynak és a királynak, hanem minek fogják fel az országban. A szándék egészen tiszta és becsületes. Ugy gondolják, hogy a politikai helyzetet változatlanul fönn fogják tartani, csak kihúzzák alóla a régi czölöpöket és ujakat raknak helyükbe, Tiszát ezentul Fejérvárynak fogják hívni s ez nemcsak nem sértő az alkotmányra, hanem ellenkezőleg. Egy új kabinet kinevezése nem annyira a nemzet akarata ellen való mint a régi, megbukott kabinetnek a továbbtartása. Fejérváry sem csinálna egyebet, mint Tisza: elintézné a folyó ügyeket, de sem adószedésre, sem sorozásra nem gondol és semmi olyan intézkedésbe nem fog, mely a képviselőház megkerülésével járna. — Ez szép, helyes és egészen alkotmánytisztelő intenció, de mit ér, mikor a koalíció nyomán az egész ország mégis az abszolutizmus első berendezkedésének tekinti s a hangulat éppoly elkeseredett és gyülölködő, mintha valóban az lenne. S a baj csak azután fog igazán ránk szakadni, mert viszont a korona, mikor legutóbbi szándéka és alkotmánytisztelte mellett is olyan bánásban részesül, amelyet csak Haynau idejében tapasztalhatott volna, aligha nem azt gondolja: ha lud, legyen kövér, az igazi abszolutizmussal sem érhetne nagyobb kellemetlenség, mint a ráfogottal. Szó sincs róla, ha ennyire fejlenek a dolgok, az egész nemzet együtt lesz, de kár annyira mérgesíteni a bajt, hogy az egész nemzetnek össze kelljen fognia.

* * *

♣ **Egy csöndes áldozat.** A Csuzima-szorosban vivott rettenetes tengeri csatának van még egy elmerült áldozata is, amelyről nem emlékszik meg a veszteségek egyik statisztikája sem, nem lévén ez az áldozat se admirális, se csatahajó, se páncélos cirikáló, se torpedónaszád. Sőt nem is ott sülyedt el a vérhabos tengerszoros vizében és nem is a katasztrófának, hanem a katasztrófa szenzációjának az áldozata, amely belefullt a rivális érdeklődés hullámaiba. Ez a csöndes áldozat — a nyakszirtmeredés. Hol van a félelmetesnek biztatott járvány? Mi lett vele? Eltűnt, elnémult, semmivé lett kivirulása kezdetén. Ha költő lennék, azt mondanám bimbójában hervadt le, de fájdalom, nem vagyok költő és nem érzem magamat mélaságra kötelezettnek. Pedig gyönyörűen indult a legújabb járvány, friss volt, félelmetes volt és kulturszerű is volt, mint az influenza, mert nem keletről jött, hanem a művelt nyugat irányából. Bizonyos, hogy ha a csuzimai csata és a Keglevich gróf végzetes párbaja közbe nem jön, már legalább a huszonötödik gyanus esetben tartunk és a fölizgult közvélemény energikusan követeli, hogy a pályaudvarokon füstöljék ki és meszeljék be az érkező idegeneket. Az utóbbi napokban már a professzorok nyilatkoztak közbe az ujságokban a friss nyavalyáról és annyi mégnyugtató szakvélemény jelent meg a lapokban, hogy százezer jó hipochonder tapogatta rémülten a nyakszirtjét és kereste a tünetek harmóniáját a saját tüneteivel és a lexikon között. Ennek most egyszerre vége lett, Togó és Keglevich gróf elfelejtették az emberekkel a nyakszirtjüket, a járvány egyszerre megszűnt és a közvélemény nem reklamálja el többé azoktól, akik meghalnak, a tifuszukat meg a bélsorvadásukat a nyakszirtmeredés javára. Ez az új gyógymód, amely a járványokat tengeri csatákkal és halálos párbajokkal akasztja meg.

* * *

♣ **Az iratok.** Keglevich István gróft, aki szerdán dél előtt mint 119 kilogramm valóságos elegysúlyu gyorsáru érkezett haza, ólmos koporsóban Rákóra, nem a Hencz Károly

képviselő ur bajvívó ügyessége és éles kardja ölte meg. Ő már akkor halott volt, mikor a vivóterembe ment. Keglevich István grófnak meg kellett halnia akkor; a mikor az országgyűlés a tisztelt Ház asztalára parancsolta az iratait. Ne értsenek félre: nem az iratok miatt. Azokban az iratokban nem volt a világon semmiféle kompromittáló a Keglevich István becsületére, azok az iratok nem mondhattak, amint nem is mondtak mást, mint hogy Keglevich István gróf tiszta ember volt, csak éppen — szegény ember volt. Szegény ember, akit a helyzete rákényszerített, hogy megkérje a munkája, a fáradozásai és az áldozatai árát. És pedig nem is nagy árát; mert abból a kegydíjből legfőkébb talán a nyugtábélyege telt volna ki annak a pénznek, amennyibe Keglevich Istvánnak a maga munkája került. Aminek meg kellett ölnie Keglevich Istvánt, maga az a tény volt, hogy bekövetelték tőle az írásait, közszemlére parancsolták a szegény volta és a *kérő ember* volta dokumentumait, amelyekről azt hitte, hogy más nem fogja olvasni, mint ő, meg akinek szóltak — a király: tehát az egyetlen ember, akitől még egy Keglevich István is — kérhet. Nem így történt. Keglevich István grófnak meg kellett érnie, hogy az írásait kérték tőle, mint ahogy egy gyanus vándorló legénytől követeli az írásait a szolgabíró. Igazolásra szólították föl. És pedig az energia legnagyobb buzgósgával. Még huszonnégy óra se mult a határozat meghozatala után és a lelkiismeretes Károlyi István gróf már megsürgette az elnököket: mi van azokkal az iratokkal. Keglevich István nem lett volna Keglevich István; ha ezt túl tudta volna élni. Neki erre meg kellett halnia, még pedig igen gyorsan; mert ezzel magának tartozott.

* * *

* **A Szabad gondolkodás ligája** nálunk is megalakult e héten, elnökének, a fényes eszű Apáthynek egy fényes beszédjével, melynek nem minden gondolata tetszik minden szabad gondolkozónak, de a lelke szabad és gondolkodó. Érdekes, hogy minálunk, ahol senki semminek a céljával nem törődik, a szabad gondolkodóktól egyre azt kérdik: mi az ő céljuk ezzel a ligával? Azt hiszem, igen egyszerű és világos. Először az, hogy egymásra találjanak, megismerkedjenek egymással és megtudják, hányan vannak és hol mindenfelé. Aztán az, hogy együtt legyenek, mikor egyiket vagy másikat kikezdi és mikor a tudatos hazugság vagy a jóhiszemű megbotránkozás szervezett hajtóvadást indít egyik-egyik ellen, s ha az állam s a köz intézményeit és eszközeit hasznosítja az ilyen hajszában: valamennyiükkel találja magát szemben, s a társadalom minden rétegében s minden pozícióján. S végre: kiragadni az intézményeket, a pozíciókat, a hatalmat a képmutató emberszeretet, a hazug tudomány köntösébe bujt rabszolgatartás kezéből, s az igazságot, a tisztességet, a méltányos önzést tenni urrá mindenfelé. Elérik-e céljukat? Az isten tudja. De maguk is bűnösök volnának, ha még nem próbálnák.

* * *

♣ **Birilev.** Ha a malheure meg a pech szavak nem ragadtak volna bele már így is a legtöbb nyelvbe, akkor mind annak, amit jelentenek és ráadásul még valami nagyon kellemetlennek ez a név lehetne a nemzetközi meghatározása, a technikus terminusa. *Birilev*; ebben a névben ma már benne van Földnélküli János és Víznelküli Miklós, a holdbeli birtokok mélabus ura, a nincs pénz és nincs posztó tulajdonosa, a gyalogos huszár, a veterán generális, a falak nélkül való háztető és egyáltalában minden és mindenki, akinek és aminek az a legjellemzőbb tulajdonsága, hogy nincs neki az, aminek lenni kellene és aminek a hiánya torz és különös. Ő a svájci admirális, Montenegró gyarmatügyi minisztere, a legszerencsétlenebb flótás, akinek még a flótáját is elvették, pedig neki olyan volt, amit két t-vel irtak. Sok mindent kilóttak már sok ember alul, Tomori érsek alul tizenkét lovat lőtt ki a török Mohácsnál,

de mi mindez a Birilev esetéhez képest, aki alul két egyesült és nem egyesült (a vladivosztoki) flottát lőttek ki a Togó ágyui, csatahajókkal, czirkálókkal, torpedózúzókkal és admirálisokkal együtt egy olyan csatában, amelyben a szegény Birilev ott se volt. Birilevet az egész keleti orosz flotta főadmirálisának nevezte ki a császár és ha Birilev elmegy Vladivosztokba, csakugyan át is veheti az ottani — csónakda vezetését, mert egyéb tengeri hada ott már Romanov Miklósnak nincs. Ha valakit kineveznek szubkontra, sőt hirskontra admirálisnak és azon veszi észre magát, hogy ő igazában csak egy — propellerkapitány, arról el lehet hinni, hogy kellemetlenül érzi magát. És még csak azzal se vigasztalódhatik, hogy becsapták volna, mert — jóhiszeműleg történt, az egész.

* * *

♫ **Udvariasság.** Egy házigazda se szereti, ha vendégét az ő portáján kellemetlenség éri, nagyobb kellemetlenség pedig egy vendéget se érhet, mint ha a levegőbe robbantják. A kisméretű, de nagy erejű pokolgép ugyan, amelylyel az anarchisták Párisban a fiatal spanyol királynak tisztelegtek, hála Istennek nem tett kárt az ifju Alfonzóban, csak egy csomó lovat ölt meg: de azért érthető, hogy Loubet, a házigazda, a legnagyobb mértékben röstellette a dolgot. Valami olyat mondani, hogy csak egy tévesen elsült üdvözlő petárda volt az egész, kissé túlbajos lett volna, az öreg elnök tehát nem tudta palástolni a zavarát és lehangoltságát. Alfonzó ő felsége észrevette a házigazdájá kelletlenségét és ha fiatal is ő felsége, elég spanyol és elég király ahhoz, hogy egy udvarias ötlettel kimentse a zavarából az öreg urat:

— Ez a tréfa, — mondotta szíves mosolylyal — bizonyára önnek szót, Monsieur Loubet. A bombát ön felé dobták.

Amire Loubet elnöknek egyszerre kiderült az arca, mert az egész ügy hirtelen új világosságot kapott. Amire a francia rendőrség ébersége nem volt képes, a kis spanyol király megtette egy mondattal: megmentette a párisiak vendégszeretetének a hírét és elhárított róla egy — bombát. Mert ha csak Loubet elnököt akarták fölrobbantani Párisban, ez egészen más beszámítás alá esik, miután Loubet Párisban — nem vendég. Igaz, hogy a dolog nem így áll, de éppen ez adja meg az elintézés finomságbeli értékét. Hiába, még mindig vannak a világon udvariasságok és gyöngédségek, amelyekkel csak uralkodók és államiók kedveskedhetnek egymásnak.

* * *

♫ **A császár és az orvos.** (Történik a csári palotában.)

A császár: El se képzelheti, kedves doktor, milyen fáradt vagyok. Tizenkilencszer mondtam, hogy: Mindennek vége! és másfél óra hosszat reszkettem egész testemben úgy, hogy látni is lehessen. Tudja, hogy ez borzasztóan kimerítő!

Az orvos: Tudom, felség; de az Ön atyai szívének valahogy csak meg kell nyilatkoznia. Ezt elvárja Öntől a história és a humanizmus.

A császár: Nyugodt lehet. Én megteszem a kötelességemet, atyai kötelességemet népem iránt, aminthogy megtettem a multban is.

Az orvos: Kétségtelenül, felség!

A császár: A sahoi ütközet után — mélyen megrendültem. Benne volt minden ujságban. A liaojangi csata után, nem kimélve semmi fáradságot, — könnyekre fakadtam.

Az orvos: Ezek a könnyek már a történeleméi, felség!

A császár: Reményilem is. Port-Arthur elesésének hírére elájultam és a mukdeni katasztrófa után megtettem népemnek azt, hogy bezárkóztam a dolgozószobámba és huszonnégy óráig ágyban fekvőttem.

Az orvos: A felséged szíve aranyból van.

A császár: Czárból, barátom, czárból! Most másfél óráig remegtem nyílt színen egész testemben. Még most is fáj a bal

lábam. De tudom, hogy még új kötelesség fáradalma is vár rám. Mit csináljak, ha Vladivosztok elesésének hírére veszem?

Az orvos (félénken): Talán — béke... felség...

A császár (dühösen): Ostobaság! Erről szó se legyen, ha Szibériába nem kívánczok. ... Különböen is, tudom már, hogy mit teszek. Három óra hosszat fogok üveges szemmel magam elé meredni. Talán el is ájulok... Igen, el is fogok ájulni! Ez nem nagyon fárasztó, mert fekvve csinálja az ember és emellett nagyon hatásos... Mindjárt tartunk is egy próbát kedves doktor.

Az orvos (sírva): Nagy szív! Nagy szív!

(A próba elkezdődik.)

Művészet.

Vissza a természethez.

Mindenekelőtt egy nagy és veszedelmes tévedést kell eloszlítani, ha mélyére akarunk látni annak a nagyszerű gondolatnak, amely megreformálta az ifjuságnak művészi kulturára való nevelését. A modern iskolai rajzitanításnak nem az a célja, hogy művészeket neveljen, amint az írásbeli iskolai dolgozatoknak sem az a céljuk, hogy írókat neveljenek. De amint minden embernek szüksége van arra, hogy gondolatait egy értelmes mondatba tudja fixirozni, éppen úgy szüksége van arra is, hogy a látott dolgokról helyes képzeteket szerezzen és ezek a képzetek öntudatra is jussanak lelkében. Tehát nem művészekké akarja nevelni a modern rajzitanítás az ifjuságot, hanem a művészet megértőivé, s fel akarja tárni előtte azokat a gyönyörűségeket, azokat az intim relációkat közte és a természet között, amelyek művészi kultúra nélkül vadidegenek maradnának reá nézve egész életében.

Eddig ugynevezett lapmintákat rajzoltattak a gyerekekkel az iskolában. Tehát kész eredményeket táltak elébe, egy korlátolt, szegényes tanügyi intelligencia kész eredményeit, hogy azokat illő tisztelettel lekopirozza. Mértani ábrák, azután különböző ornamentális elemek másolása töltötte ki a gyötrelmes rajzórákat, s a gyerek másolt halott vonalakat, amelyek teljesen differenciálódtak már a valóságtól, görög pálma- és akantusz-motivumokat, amelyeket kétezer év előtt vont ki a természetből valaki, s ma egy rajztanár még messzibbre vitt az elevenségtől. A gyerek kapott befejezett tényeket, amelyeknek a létrejötteléhez semmi köze sem volt, tehát absolute nem is érdekelhette és a rajzórák végén mélységes, jogos undorral, egész életére megmaradó utálattal nézett mindent, ami legkevésbé is hasonlít a rajzoláshoz.

Most a tanférfiak helyett lelkes lények vették kezökbe ezt a dolgot és egyszerre világossá lett, hogy itt van az oka, a rajzitanításban, annak a mérhetetlen közömbösségnek, amelylyel a publikum elmegy a művészetek mellett. Tehát vissza a természethez, s a síkminták helyett a térben elhelyezkedő valóságos dolgok megfigyeltetésével esztétikus természetszemléletre kell nevelni a gyerekeket. Ki kell őket menteni a tanerők megnyomorító kezei közül és embert, művészt kell melléjük adni, aki így szól hozzájuk:

Nézd fiam, ez egy ócska kalap, kerek a karimája és a színe fekete. Most ide teszem az asztalra, ferdén állítva a szemed elé, s akkor látni fogod, hogy a kerekesség hosszukássá lapul a perspektívában s a feketeségben mindenféle színeket bontanak ki a fény és a levegő hatásai. Tanuld meg, hogy a dolgok másképpen látszanak, mint ahogy tudod őket és ezt a hazugságot meg kell értened,

különben sohasem lesz fogalmad arról, hogy miért hat rád valami másképpen, mint egy félórával ezelőtt.

A gyerek pedig nekiül és rajzol. Próbálja egy síkba belesziláználni azt ami a szemei előtt a térben helyezkedik el, keresi a vonatkozásokat a látszat és a valóság között, szabadjára ereszti azt a sajátos látásmódot, amely akár mennyire primitív is, mégis az övé és nem olyan, mint a szomszédjáé, elkezd analizálni és keresi a hatás elemeit, belemerül a természet szemléletébe, saját tapasztalataiból jön rá, hogy milyen módon áll szemben a művész a természettel és végtelenül tisztelni kezdi azokat, akik sokkal mélyebbre tudnak haladni az analízisban mint ő, akik mérhetetlenül több titkos vonatkozást látnak meg, mint ő, akik kristálytisztán kiválasztják azt, amit ő gyönyörűséges próbálkozások közben csak többé-kevésbé megközelít, akikben nagy eredményekre jutott a természet szemlélete, akik művészek. A gyerek bepillant az anyag mögé, ahol a dolgozó erők fészkelnek, beláthat a dolgok misztériumába, s érezni fogja a dolgozó művészetek szent hevületét, szeretni fogja a saját apró eredményeit, s egyuttal képes lesz megérezni a mások eredményének nagyságát, beleméri fogékony lelkét a művészetek ősi forrásába és egész életre való malasztot kap ebben az esztetikai keresztségben. Képesse válik arra, hogy amint egy fiziológiai anyagfölvétellel pótolni tudja az elhasznált anyagokat, egy pszichológiai táplálkozás útján a művészetekből új érzésekkel, friss gyönyörűségekkel pótolja az elköptakat, esztetikai látásra nevelt művészetélvező lesz belőle és megfizethetetlen kincsekkel lesz hálás a modern rajztanításnak. A Györgyi Kálmán nevét pedig külön emlékeztébe véssé minden magyar fiu, aki későbbben meg fogja látni a művészetek forrásait, mert Györgyi Kálmán volt az, aki legbátrabban és leglelkesebben vágott neki a tanemberek agyonnyomórító mesterkedéseinek.

*

Vissza a természethez. Még magunk előtt látjuk a fiukat, akik felvonultak az izmok versenyére és még emlékezünk azokra a meghatott, szeretettel teljes szóvirágokra, amelyekkel a sajtó földszitette a fiuk útját. És emlékezünk még a duzzadó biczepszekre, azokra a szegény nyomorékul túltengő felsőtestekre, amelyeket alig bírnak meg a vézna, elcsenevészedett lábak, emlékezünk a fiatal fizikumok harmoniátlanságára és illetlen káromkodások jutnak eszünkbe a német tornázó tannal kapcsolatban. Ezekben a fiukban is volt lélek, ezek a fiuk is szerettek csavarogni a szabad mezőkön, ahol árkokat és kerítéseket lehet átugrálni, ahol nagyszerű versenyfutásokat lehet rögtönözni és ahol nincsenek tornagépek, nincs kommando és katonai felvonulás, nincsenek hülye szabad és rendgyakorlatok, értelmetlen rohamlépések, amelyeket csak azért csinálunk, mert a tanár ur vezényli, de különben fogalmunk sincs róla, hogy mire való, nincsen korlát és nyújtó, amelyen addig lengünk »feszítámaszba fel« és »nyaktámaszba le«, amíg eszünk lassan-lassan begyöpösödik, hanem sport van, szabad, friss, eleven sport, mely egyenesen és direkte a fiatal temperamentum természetes fölhevüléseiből alakul ki.

Még emlékszem, mikor a fiatal athléták között magasugráshoz készültünk, hogy feszült ki a közelgő nagyszerű erő kifejtés tudatában minden izom, laposra nyomódott az ember kezében a parafa-stopper, a kar, a váll, a mell és a láb izmai harmonikus feszültségben készültek egy hirtelen, nagy erőlködésre s az ugrás után minden izom nyert valamit s a lélek egy győzelem öntudatával emlékezett vissza a leküzdött akadályra. És emlékezem, hogy a footballgroundon milyen éber volt az eszem, hogy trenirozódott az agyam a helyzetek villámgyors felfogására, hogy edződött az energiám hirtelen, komoly elhatározá-

sokra, emlékszem, hogy milyen elegáns könnyedséggel oldottunk meg mi tizenegyen bonyolult kombinációkat és akcióban volt minden izom, résen állott minden testi és lelki energia a nemes játék minden pillanatában. Oly siralmas látvány ezek után a szabad és rendgyakorlat, a kommandó és tornagép, olyan elkésítő látvány az a csöndes butaság, amely kiül a fiatal arcokra, mikor föl van függesztve az ingenium minden önálló funkciója, s a parancsok vak teljesítésében merül ki a testgyakorlás egész lelki tartalma, olyan sivár kép az, mikor a gyerek tizenötször ismétli az előirt korlátgyakorlatot, amit mindenik egyformán csinál, mind a tizenötször egyformán kell csinálni, agy nélkül, egyéniség nélkül, gondolkodás és megfigyelés minden nyoma nélkül, pontosan és vorschriftmässig, mert különben szekundát ad a tanár ur. Irodákban készülnek ezek a gyakorlatok, s immár veszedelmesen közelednek a svéd gyógytornához, mert a poczacos bürokraták nem vesznek tudomást a gyerek lelkéről, nem hiszik, hogy annak is gondolkodni és dolgozni kell, csupán a tanügyi okoskodások kész eredményének lekopirozására hiszik őt képesnek. Vissza a természethez, mert a testi kultúra nevelése lassanként baromi munkává kezd aljasulni.

Marco.

SZINHÁZ.

Prielle Kornélia. Most nyolczvan éves és mosolyogva nézi a hatalmasan előrenyomuló fiatalokat. Szeretet, megelégedés van ebben a mosolygásban, olyan beczező, meleg rokonérzés, amilyennel a próféta nézi az utána következő s az ő ideáljaihoz még közelebb rukkoló generációt. Megnyilatkozás volt a Prielle művészte a maga idejében, ma pedig az egyedül igaznak fölismert művészet az, amelyet azért nevezünk modernnek, hogy megkülönböztessük a másiktól, a hosszú időre elharapódzott, de immár pusztulni kezdő barokk komédiázástól. Mikor ő még sokat volt szinpadon, az emberek érezték, hogy a tökéletes átélésnek és az emberi érzések emberi kifejezésének ez a művészte valami nagy dolog, valami más, mint amit a többiek verejtékes munkában kiizzadnak, ma pedig tudjuk, hogy ez a szinművészet s ennek az igazságnak megismerését nevezzük modernségnek. Prielle hegyek közül jött, ahol tiszta, átlátszó a levegő és le lehet látni a vizek fenekére. Máramaros hegyei közül jött, magas régiókból, amelyek valahogy közelebb vannak az Ibsen magas Norvégiájához. Most nyolczvan éves, a fiatalság elment köszönteni őt s új erőt meríteni az ő örök fiatalságából. Hiszszük, hogy még nagyon sokszor meg fognak ismétlődni ezek a tavaszi ünnepek.

Emil? Még végtelenül szerény vagyok, ha azt állítom, hogy ebben a pár sorban, amit itt leírok, több az irodalom, mint ebben a francia bohózatban. De viszont az is igaz, hogy én nem tudok a Haraszi Hermin nyakába ugrasztani egy pehelykönnyű színészt, tehát ezen az íráson nem nevetnek, már pedig most nyár van és nevetni jó. Tehát föltétlenül a Vigszinháznak van igaza, mikor francia bohózatokat talál fel, mert a publikum komédián akar nevetni, s amíg ilyet akar a publikum, addig megérdemli, hogy francia bohózatokkal tiszteljék meg irodalmi kulturáját. Talán felesleges is konstatálni, hogy a színészek kitűnően vetkőztek, néha többen is egyszerre. Hogy a szerelmet is jól végezték-e, azt nem tudom megítélni. Ebben nem vagyok szakértő. — *m.*

Harisnyák, lábtyúk, matróz-ingek, keztyúk, elismert legjobb minőségben **HEYEK ADOLF-nál** Budapest, IV., Szervita-tér 8.

»Bob hashajtó« a legkellemesebb. (10 fillér.)

KÖZGAZDASÁG.

A Hitelbank szervezetének módosítása. A Magyar Általános Hitelbank igazgatósági tanácsa szerdán tartott ülésében az igazgatóság javaslatára ez évi június 30-ára rendkívüli közgyűlés összehívását határozta el, melynek tanácskozási tárgyát a társaság szervezetének módosítása folytán szükségessé váló alapszabályváltozás fogja képezni. A társaság szervezetének módosítása, mely az igazgatósági tanácsnak, az igazgatósággal történő egybeolvadásából áll, — mint ismeretes — már a legutóbb megtartott rendes közgyűléssel közöltetett és tudomásul vétetett. Ezáltal a módosítás által a bank elnöki székébe az intézet vezérigazgatója, Kornfeld Zsigmond kerül, aki tényleg ugyan eddig is vezére volt az intézetnek, ezentúl azonban formálisan is elfoglalja majd azt a helyet, amely őt megilleti. Itt említjük meg egyúttal, hogy Ullmann Adolf, a Hitelbank igazgatója üzleti ügyekben legközelebb New-Yorkba utazik. Utjának célja tanulmányozni az amerikai ipar fejlődésének útjait, kikémleni az amerikai-magyar összeköttetés lehetőségének feltételeit és megvizsgálni, hogy lehetne-e akár ottlevő véreink, akár más tényezők segítségével bizonyos Amerikára és Magyarországra egyaránt hasznos kapcsolatot létesíteni a két állam között? Annál fontosabb közgazdasági esemény a Hitelbank igazgatóságának ez az elhatározása, mert ez ma történik, amikor gazdasági függetlenségünk kivívásáért folyik a küzdelem. Csak dicséretes példával jár elől a Hitelbank, amikor iparunk és kereskedelmünk önálló fejlesztésének az előkészületeit a maga részéről ezzel a gyakorlati lépéssel megindítja és reméljük, többi pénzintézeteink és iparvállalataink sem fognak mögötte maradni ebben. Az Amerikába küldött Ullmann igazgató, aki a Hitelbank minden ipari vállalkozásában vezető részt vesz, főleg ezen iparok szempontjából kívánja tanulmányozni az amerikai üzleti viszonyokat, hogy az esetleges új alakuláskor ott szerzendő tapasztalatait már felhasználhassa.

A Magyar Czukoripar r.-t. Kornfeld Zsigmond főrendiházi tag elnöklete alatt május 31-én tartott közgyűlésén az igazgatóság javaslatához képest határozatba ment, hogy az alapszabályszerű leírások foganatosítása után fenmaradó 1,990.731 K 50 fillérnyi tiszta nyereségből részvényenkint 120 korona vagy 102 német birodalmi márka osztalék fizetessék, 400.000 korona a rendkívüli tartalékalap javára fordíttassék, 266.240 korona 59 fillér pedig új számlára vitessék át. A felügyelő-bizottság tagjaiul újra megválasztottak: gróf Szirmay György, Brózsai Alajos, Lang Ernő és Szalay Ödön. A közgyűlést követő igazgatósági ülésen elnökké Kornfeld Zsigmond főrendiházi tagot és alelnökké báró Harkányi Jánost választották ismét meg.

A Fiumei Rizshántológár tőkeemelése. A Fiumei Első Magyar Rizshántoló és Rizskeményitőgyár Részvénytársaság május 30-án tartotta gr. Zichy Nándor elnöklésével rendes közgyűlést, amelyen 1170 részvény volt képviselve. Az előterjesztett jelentésből kiemeljük a következőket: A nyereség- és veszteségszámla szerint az 1904—1905. üzleti évi tiszta nyereség 496.860 korona 50 fillér. Ez összegből első sorban a befizetett 1,930.000 korona alaptőke 5 százalékos kamata, vagyis 96.500 korona a részvényesek számára levonásba hozandó. Az ennek levonása után mutatkozó 384.337 korona 15 fillérnyi összegből 38.433 korona 72 fillér jutalék címén az igazgatóság tagjait illeti meg. A maradékból a befizetett alaptőke 12 százaléknak, azaz 231.600 korona, tehát a fentebbi 5 százalékos kamatokkal együtt részvényenkint összesen 17 százaléknak, vagyis 170 koronának a részvényesek közt az 1904—1905. évi osztalék fejében való kiosztását indítványozta az igazgatóság. A jelentés tudomásulvétele és az igazgatóság indítványainak elfogadása után elhatározta a közgyűlés, hogy a társaság részvénytőkéje, mely jelenleg 1,930.000 koronáról szól, 965 darab 1000 koronás részvény kibocsátása által 2,895.000 koronára emeltessek. A részvényeseknek az ujonnan kibocsátandó részvényekre az elővételi jog felajánlatik oly módon, hogy két régi részvényre egy új részvény jusson. Az elővételi jog bejelentése 1905. évi június 5-től július 2-ig bezárólag eszközlendő.

Első Leánykiházasítási Egylet mint szöv. gyermek- és életbiztosító intézet. (Budapest, VI., Teréz-körút 40—42. sz.) Alapítotott 1863. évben. Folyó év május havában 1,409.000.— korona értékű biztosítási ajánlat nyújtatott be és 1,151.600.— korona értékű új biztosítási kötvény állított ki. Biztosított összegek fejében 88.403 korona 04 fillér fizetett ki. 1905. január 1-től május 31-ig bezárólag 6,140.800 K értékű biztosítási ajánlat nyújtatott be és 5,098.700 K értékű új biztosítási kötvény állított ki. Biztosított összegek fejében 339.012 K 02 f fizetett ki. Ezen intézet a gyermek- és életbiztosítás minden nemével foglalkozik a legolcsóbb díjtételek és legelőnyösebb feltételek mellett.

HETI POSTA.

Reiner Mária Rilke verseiből. Elég csinos fordítás, de mivel szolgált rá ez a poétán arra a megtiszteltetésre, hogy őt a magyar irodalomra bekebelezze? Ha már németről fordítunk, fordítsuk azokat a kiváló régi nagy lírikusokat, kik örök diszei a német irodalomnak: Eichendorffot, Scheffelt, Lenaut, Beck Károlyt. Azok ugyan a verssorokat mindig nagy kezdőbetűvel írják, nem úgy mint a modern szecsessiók, de egyúttal mélyebbek, igazabbak is; nem sikkasztják el a gondolat felét, nem csuklanak meg a mondat közepén és főleg nem adnak fel rébuszokat. Önnek egyébiránt annyi mondani valója van, hogy nem szorult a mások interpretálására.

Küküllő. F. R. Szénsavas fürdő annyi van Magyarországon és orvosaink oly kitűnően értenek a szívbjajok gyógyításához, hogy éppen nem szorultunk Nauheimra. Kütűnő szénsavas fürdő a *buziási* és elsősorú a balatonfüredi. Tavaly óta dr. *Sümeghy József* fővárosi orvos a szénsavas fürdőkkel kapcsolatosan a szívmassaget és szivgimnasztikát is alkalmazza ott, még pedig kütűnő eredménnyel. Neki köszönhető, hogy már tavaly is annyi szivbajos kereste fel Balatonfüredet és bizta magát az ő szakavatott kezelésére, mint eddig egy évben sem. Tehát — Nauheim helyett — Balatonfüred!

Turóc-Sz.-Márton. K. S. Tessék a Gartenlaubéhoz fordulni.

Felelős szerkesztő és kiadótulajdonos: KISS JÓZSEF.

Tavaszi divat-cikkek legelőnyösebben *Szekulesz R.* czégnél szerezhetők be. Ezuton felhívjuk a t. olvasóközönség figyelmét lapunkban közölt hirdetésére.

MAGYAR ÁLTALÁNOS HITELBANK.

KÖZGYÜLÉSI MEGHÍVÓ.

A Magyar Általános Hitelbank szavazatra jogosult t. cz. részvényesei az 1905. évi június 30-án, pénteken délelőtt 10 órakor, Budapesten, a bank helyiségében (V., Nádor-utca 12. szám) tartandó

rendkívüli közgyűlésre

meghívotnak.

A tanácskozás tárgyai:

1. Az igazgatósági tanács és az igazgatóság indítványa a társaság szervezetének módosítása tárgyában.
2. Az alapszabályok módosítása, különösen azok 2., 3., 4., 5., 18., 24., 25., 26., 28., 30—50., 54., 56., 57. és 61. cikkeinek módosítása.
3. Az igazgatóság javaslata az eddigi igazgatósági tanács tagjainak az igazgatóságba beválasztása tárgyában és a választás megejtése.

A közgyűlésen minden részvényes husz darab letett részvény után egy szavazattal bir.

A szavazatra jogosult t. cz. részvényesek felhivatnak, hogy részvényeiket a le nem járt szelvényekkel együtt a közgyűlésre kitűzött hatánap előtt 14 nappal Budapesten a Magyar Általános Hitelbanknál, vagy Bécsben a »K. K. priv. Oesterreichische Credit-Anstalt für Handel & Gewerbe« című intézetnél, vagy S. M. v. Rothschild bankháznál letétbe tegyék.

A részvények számröndben összeállitva a benyújtó által sajátkezűleg aláírt jegyzék kíséretében nyujtandók be.

E jegyzék Budapesten két, Bécsben három példányban állítandó ki. E jegyzék egy példány a benyujtónak az átvétel elismerésével visszaadatik. A részvények csak ezen elismervény visszaadása mellett fognak a közgyűlés után visszaszolgáltanni. A közgyűlésre belépti jegyül szolgáló igazolvány Budapesten közvetlenül a letétel alkalmával, Bécsben nyolcz nappal a közgyűlés előtt fog kiadatni.

Ha valamely részvényes szavazati jogát más szavazatképes részvényes által óhajítja gyakorolni, a megbizott nevére szóló meghatalmazást az igazolvány hátán kitölteni s aláírni tartozik.

Budapester, 1905. évi május hó 31-én.

Az igazgatóság.

BUDAPESTI
MECHANIKAI

ZANDER

GYÓGY-
INTÉZET

Múzeum-körút 2. — Gyógygimnasztika, orvosi masszáz. Forrófé, szénsavas és fényfürdők. Néhány javalat: Elgörbülések, izületi- és idegbántalmak, neurasthenia, álmatlanság, gy mor-, bélbajok, szivbetegségek, elhízás stb. ellen. Bővebb fölvilágosítást nyujt a prospektus.